

Osakidetza

HADE

2010EKO APIRILA

36. ZENB.

3,10 € (BEZ BARNE)

osaturuz

EUSKARA IKASTEN ARI GARENON ALDIZKARIA

Erreportajeak: **Gerozerlan enpresa**

Osaturuz gaiak: **Lupusa**

INGEMAtik: **Botiken erabilera (des)egokia pertsona nagusietan**

Erizaintza-eskolatik: **Gaixotasun transmitigarrien kate epidemiologikoa**

Proba diagnostikoak: **Azterketa oftalmologikoa**

Emergentsietatik: **Gaztetxoekin berpizte-lanetan**

**Ainhua Arburua,
Doluaz**

GIPUZKOA

ANDOAIN

ERNAITZA LIBURUDENDA
Zumea, 2
20140 ANDOAIN

BERGARA

ELKAR MEGADENDA BERGARA
Ibargarai, 12
20570 BERGARA
bergara@elkar.com

DONOSTIA

HONTZA LIBURUDENDA
Okendo, 4
20004 DONOSTIA

ELKAR MEGADENDA DONOSTIA
Fermin Calbeton, 21-30
20003 DONOSTIA
fcalbeton@elkar.com

ELKAR MEGADENDA
Bergara, 6
20005 DONOSTIA
bergarakalea@elkar.com

IRUN

ELKAR MEGADENDA IRUN
Colon pasealekua, 8
20300 IRUN
irun@elkar.com

OSKARBI LIBURUDENDA
Colon pasealekua, 11
20302 IRUN

TOLOSA

ELKAR MEGADENDA TOLOSA
Aroztegieta, z/g.
20400 TOLOSA
tolosa@elkar.com

OÑATI

IBARRONDO LIBURUDENDA
Plaza. Fueros, 10
20560 OÑATI

ZARAUZ

GAROA LIBURUDENDA
Trinidad, 7
20800 ZARAUZ

BIZKAIA

BARAKALDO

MILOS PALENZUELA
LIBURUDENDA
Uribe Merindadea, 14
48901 BARAKALDO

BASAURI

BIOK LIBURUDENDA
Dr. Garay, 11
48970 BASAURI

BILBO

CASA DEL LIBRO-URQUIJO
Alda. Urquijo, 94
48009 BILBO

CASA DEL LIBRO,
LA LIBRERÍA
Colon de Larreategi, 41
48009 BILBO

MACEDA LIBURUDENDA
Santa Clara, 16
48006 BILBO

HERRIAK LIBURUDENDA
Licenciado Poza, 11
48008 BILBO

VERDES LIBURUDENDA
Correo, 7a
48005 BILBO

ELKAR MEGADENDA BILBO
Iparragirre, 26
48011 BILBO
iparragirre@elkar.com

LIZARDI LIBURUDENDA
Heliodoro de la Torre, 9
48014 BILBO

CAMARA LIBURUDENDA
Euskalduna, 6
48008 BILBO

BINARIO LIBURUDENDA
Iparragirre, 9 bis
48009 BILBO

KUKUMA LIBURUDENDA
Colon de Larreategi, 21
48001 BILBO

KIRIKIÑO LIBURUDENDA
Colon de Larreategi, 11
48001 BILBO

LAUAXETA LIBURUDENDA
Rodríguez Arias, 45
48011 BILBO

DURANGO

HITZ LIBURUDENDA
Artekalea, 14
48200 DURANGO

LEIOA

ARTAZA LIBURUDENDA
E.H.U. Leioako Kanpua
Posta kutxa 56
48940 LEIOA

SANTURTZI

TEMAS LIBURUDENDA
Pagazaurtundua, 3
48980 SANTURTZI

ARABA

GASTEIZ

ELKAR MEGADENDA GASTEIZ
San Prudencio, 7
01005 GASTEIZ
sanprudencio@elkar.com

CASA DEL LIBRO-AXULAR
LIBURUDENDA
Arka, 11
01005 GASTEIZ

STUDY LIBRERÍA
Fueros, 12
01004 GASTEIZ

AYALA LIBURUDENDA

ELKAR MEGADENDA GASTEIZ
Apraiztarrak, 1-Campus
01006 Araba
campus@elkar.com

NAFARROA

ARBIZU

BERIAIN LIBURUDENDA

ETXARRI

KAXETA LIBURUDENDA

IRUÑEA

AUZOLAN LIBURUDENDA
San Gregorio, 3
31001 IRUÑEA

AUZOLAN LIBURUDENDA
(Berria)
Tutera, 16
31003 IRUÑEA

ELKAR MEGADENDA IRUÑEA
A.M. Larraona, z/g.
Golem Eraikina
31008 IRUÑEA
amlarraona@elkar.com

LIBRERÍA EL PARNASILLO
Castillo de Maya, 45
31004 IRUÑEA

IPARRALDEA

BAIONA

ELKAR MEGADENDA BAIONA
Arsenal Plaza
64100 BAIONA
baiona@elkar.com

aldizkaria non

HABE

Osakidetza

Helbide honetara bidali behar da:

OSATUZ aldizkaria
Vitoria-Gasteiz kalea, 3
20018 DONOSTIA

Formulario honetako datuak fitxategi automatizatu batean bilduko dira, HABE eta Osakidetza aldizkaria jasotzeko eskabideak kudeatu ahal izateko. Fitxategi datuetara sartzeko, datuok aldatu eta deuseztatzeko eskubidea erabili nahi izanez gero, HABEa jo dezakezue: Vitoria-Gasteiz kalea, 3-6. 20018 Donostia.

HARPIDETZA-ORRIA

Izen-deiturak:
Identifikazio Fiskalaren Kodea / Nortasun-agiria:
Helbidea: Telefonoa:
Herria: Posta-kodea: Lurraldea:
Posta elektronikoa:

OsatuZ aldizkaria jaso nahi dut 2009/10 ikasturtean (6 ale)

- ☐ Harpidetza arrunta: 26,20 €
☐ Euskaltegiko ikasleak: 13,10 €
Zein euskaltegitan ari zara ikasten?
☐ Medikuntza, odontologia edota erizaintza fakultateetako ikasleak: 13,10 €
Zein fakultateetan ari zara ikasten?

Honela ordainduko dut:

- ☐ HABEren izenean luzaturiko txeki bidez
☐ Transferentzia bidez (Kutxa 2101 0381 01 0003069002)
☐ Kontu korronte bidez: bankua edo aurrezki kutxa:
Sukurtzala: K.D.:
Zenbakia:

06

12

16

24

36

45

05 GAURGERO MOTZEAN

06 OSATUZ ERREPORTAJEAK

Gerozerlan enpresa. *Gorka Etxabe (Arteman)*

08 OSATUZ GAIAK

Lupusa. *Jabier Agirre*

12 INGEMATIK

Botiken erabilera (des)egokia pertsona nagusietan.
Idoia Beobide

14 OSATUZ ELHARRIZKETA

Ainhoa Arburua, Doluaz

16 ERIZAINTZA-ESKOLATIK

Gaixotasun transmitigarrien kate epidemiologikoa.
Maidor Kortajarena

18 PROBA DIAGNOSTIKOAK

Azterketa oftalmologikoa. *Jabier Agirre*

20 EMERGENTZIZIETATIK

Gaztetxoekin berpizte-lanetan. *Karlos Ibarguren*

22 GAURGERO

Kerman, mintzalagun bila

24 SEKUENTZIA DIDAKTIKOA

Entzunez ikasi

33 ELHARRIZKETA

Jose Ramon Apaolaza, eguraldi-iragarlea

36 BIZILEGE APARTAK

Virginia Woolf, maitatu adina sufritu zuen idazlea

39 IKASLEAREN KODERNOA

45 HAMAIKA TRIKIMAILU

Blanca Urgell, Kultura sailburua

ARIKETA-KODERNOA

1. Gerozerlan enpresa. *Belen Benítez*
2. Lupusa. *Belen Benítez*
3. Gaixotasun transmitigarrien kate epidemiologikoa. *Joseba Arbelaiz*
4. Proba oftalmologikoa. *Belen Benítez*

36

Osatuz eta Ikasbil atarian ikusgai

Testuen/ariketen maila:

1A 1B 2 3 4

ERREDAKZIOA:

Gurutz Larrañaga
Xabier Zubizarreta
Eskarne Lopelegi
Esther Isasa
M^o Ixabel Valcarlos
Aitor Amutxastegi
Juan Miguel Gutierrez

Zuzenketa terminologikoa:
Jabier Agirre, UZEI.

AZALEKO ARGAZKIA:
Josetxo Arantzabal

DISEINUA ETA MAKETAZIOA:
Truke / Zirrimarra
(Beasain-Andoain)

ILUSTRAZIOAK:
Wentxi (Zirrimarra)
Josetxo (Truke)

INPRIMATEGIA:
GERTU
Oñati, Gipuzkoa

LEGEZKO GORDAILUA
SS-850/06
ISSN: 1886-6964

Euskal Autonomia Erkidegoko
Administrazio Orokorra
HABE
www.habe.euskadi.net
Tel. 943 02 26 00
Faxa: 943 02 26 01
e-mail: argitalpenak@habe.org
Harpidetzak: harpidetzak@habe.org

Hilero gertatzen den bezalaxe, oraingo honetan ere galdera eta zalantza batzuk jaso ditugu gure erredakzioan, batzuk www.ikasbil.net atariaren bidez eta beste batzuk info@habe.org helbidean. Hona hemen zuentzat bildutakoak:

"Osatuz aldizkarian oraindik ez dut ikusi jagoleen erreportairik, beti medikuak, erizainak, etab."

"En la revista Osatuz todavía no he visto ningún reportaje de la actividad de los celadores, habiendo sido su primer congreso en Donostia. ¿Por qué?"

Ander

Osatuz aldizkariak argitaratu du jagole edo zelariei buruzko erreportajea; hain zuzen ere, 2007ko abenduan argitaratu zen alean, 14. alean. Ale hartako portadan ematen zen erreportaje horren berri –argazki eta guzti– (Lanbideak: Santiago Ospitaleko zelaria) eta, barneko orrialdetan, Patxi Bezares Santiago Ospitaleko zelariarekin egindako erreportajea eskaintzen da.

Besterik da zelariei buruz argitaratu dena urria dela esatea. Agian, halaxe da eta Osatuz aldizkariak gehiago egin dezake zelarien inguruko gaiak argitara ematen, lanbide horretan arreta handiagoa jarritz. Zentzu honetan eskertzen dizugu egin diguzun oharra, aldizkari hobea egiten lagunduko digulako.

Kaixo:

Pili naiz. Osatuz aldizkariaren aurreko zenbakian "Generoa eta hizkuntzaren erabilera egokia" artikulua irakurri dut eta iritzia ematen saiatuko naiz.

Nire ustez, une honetan, hizkuntzaren generoa ez da sexista, guk sexistak gara hizkuntza baino, hizkuntzaren generoa gure moduan erabiltzen baitugu. Bestalde, aurreko mendearen hasieran, ohituragatik edo egoeragatik, besteak beste, generoaren ezberdintasunak gehiago nabaritzen ziren, bai gizartean bai hizkuntzan. Baina, egun, gizartea aurreratua da eta oso gaizki ikusten da hizkuntzaren txarto erabiltzea.

Agur.

Kaixo, Pili:

Ados gaude zurekin, eta horixe da, hain zuzen ere, artikulua bidez eman nahi genuen mezua. Gogoratu bertan esaten genuena:

"Batzuen ustez, euskara "genero hizkuntza" ez denez, ez dago erabilera sexista egiteko arriskurik. Izan ere, nahiko zabaldua dago euskara ez dela "hizkuntza sexista". Baina segidan azalduko dugun bezala, "hizkuntzak ez dira sexistak" horien erabilpena baizik. Eta handik aurrera ematen genituen adibide guztiak horien froga baino ez ziren.

Eskerrik asko zure arretarengatik.

Komiki hau ikus eta entzuteko, jo helbide honetara: www.ikasbil.net

Komikia

TXOI

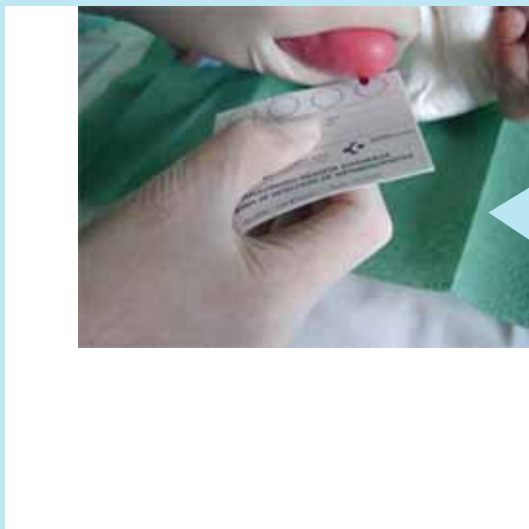
Zure txokoa da hau, idatziguzu!

OEEREN 20. OSASUN-JARDUNALDIAK

3 Osungoa Euskalduntzeko Erakundeak (OEE) osasun-jardunaldiak antolatzen ditu urtero 1991tik. Hauetan, gai orokor bat hartuta, osagile, erizain eta beste-lako profesionalak bi egunetan zehar euskaraz egindako mahai-inguruak, ahozko komunikazioak, tailerrak eta posterak entzun eta ikusteko aukera daukate. Funtsean, Medikuntzaren esparruan geure hizkuntzaren esparrua zabaltzea eta garaietara eguneratzea dira helburuak.

Gaiak urtez urte aldatzen dira, bai eta jardunaldiak antolatzeke lekua ere, eta aurten, 20. edizioan, Oñatiko Arantzazu auzoa izan da hautatutakoa, eta Gandiaga zentro berria izango da jardunaldien egoitza 2010eko ekainaren 4 eta 5ean.

Gaiari dagokionez orain arte sekula jorratua izan ez dena aukeratu dugu 20. edizio honetarako, "Emakumeak eta Osasuna". Arlo honetan, gai interesgarri ugari irakurtzeko eta berba egiteko abagunea izango dugu: minbizia, psikiatria, ugalketa, sexologia, osteoporosia... Denok jabetzen gara nola joan den areagotzen emakume profesionalen presentzia esparru medikoan azken garaiotan; hori da beste arrazoi nagusi bat gai hau hartzeko.

JAIOPERRIETAN FIBROSI KISTIKOAREN BAHEKETA

3 Jaioperrien Baheketa Programa Osasun Publikoaren prebentzio eta laguntza-programa oinarritzako bat da. Gaixotasun endokrino-metabolikoekin lotutako desgaitasunak prebenitzea da helburu nagusia, horiei alde aurretik atzeman eta dagokion osasun-laguntza emanda, kalte neurologia saihesteko eta gaixotze zein heriotza-tasa, eta gaixotasun horien ondoriozko balizko desgaitasunak gutxitzeko.

1982. urteaz geroztik, EAEn urtean jaiotzen diren 20.000 haurri aplikatzen die Osasun Sailak programa hori erietxe publiko eta pribatuetan. Jaio ondorengo 48 orduetan odol-lagin bat hartzean ("orpoko proba") eta hori Osasun Publikorako laborategian aztertzean datza, hiru gaixotasunen baheketa egiteko:

1. gaixotasun endokrino bat,
2. sortzetiko hipotiroidismoa –kasu bat izaten da EAEn jaiotako 3.704 haurretan,
3. metabolismoaren sortzetiko 2 errore, hiperfenilalaninemia-fenilketonuria-PKU –horren intzidentzia kasu bakarrekoa izaten da 13.068 haurreko– eta kate ertaineko Acil CoA deshidrogenatuaren eskasia; 2007. urtean sartu zuten azken hori programan, eta Europar kasu bakarrekoa da horren intzidentzia 15.000 haurreko.

Azterketa genetikoak egiteko, familiaren baimen informatua behar da Espainian; beraz, beharrezkoa da azterketari buruzko informazio xehatua ematea eta baimen informatua sinatzea.

Testua: Gorka Etxabe (Arteman Komunikazioa)
Argazkiak: Josetxo Arantzabal

② Gizartea zahartzen ari da, gero eta **nagusi** gehiago dago, eta pertsona horien zainketa guztion ardurara izan beharko da etorkizun hurbilean. Ardura horrekin sortu zen 2005ean Gerozerlan enpresa. Donostian ireki zuen lehenengo zentroa, Lamourous Donostia izenekoa, eta 2008ko uztailean ireki zituen ateak Zumarragako Argixao zentro psikogeriatrikoak. Gipuzkoa osoko bizilagunei eskaintzen die zerbitzua Zumarragako zentroak, baina batez ere, Goierri eta Urola Garaiko bizilagunak dira **erabiltzaileak**. Jabier Quintas zuzendariarekin hitz egin dugu eskaintzen duten zerbitzuaren gainean.

Gerozerlan enpresa¹

Zumarragako eskualde-ospitalearen parean dago Argixaoko zentroa. Ederra da, eguzkitsua eta modernoa, oso modernoa. Teknikoki azken berrikuntza guztiak ditu Argixaok eta bertako **egoiliarrentzat** askotariko zerbitzuak eskaintzen ditu. Donostiako Gurutze Gorriak bakarrik eskaini izan du zerbitzu hori orain gutxira arte, eta azken urteotan Gipuzkoako Lurralde Historikora hedatu da. Unitateak **eguneko zentroaren** zerbitzua ere eskaintzen die Zumarragako eta inguruko herrietako bizilagunei.

Jabier Quintasek adierazi digunez, "Zumarragan garrantzi handia ematen diogu unitate soziosanitarioari. Gipuzkoako Foru Aldundiarekin eta Osakidetzarekin **elkarlanean** dihardugu arlo horretan, eta gaur egun 25 erabiltzailerik eskaintzen diegu zerbitzua". Gerozerlanek elkarlan horrekin jarraitu nahi du etorkizunean, izan ere, gero eta ohikoagoa da era honetako zerbitzu publikoak enpresa pribatuek eskaintzea. "Zentzu horretan, eskaera horiei erantzuteari begira, gero eta handiagoa da enpresen arteko konpetentzia eta exijentzia, eta Gerozerlanen filosofia da ahalik eta zerbitzu profesionalena eskaintzea".

Diziplina anitzeko lantaldea

Gerozerlanek oso antzera kudeatzen ditu gaur egun dituen hiru zentroak. Egoitza bakoitzean, bertako zuzendaritzak egiten du akuilu-lana eta, normalean, lan horrek hiru arlo edo barruti kudeatu behar izaten ditu: **azpiegiturak**, gizarte-arloa eta medikuntza-arloa. "Azpiegiturak zerbitzuetako arduradun batek kontrolatzen ditu, eta bere lana da sukaldea, garbitasuna, arropa zuria eta mantentze-lan orokorra ganoraz erama-

tea". **Gizarte-laguntzailea** eta psikologoa, berriz, gizarte-arloaz arduratzen dira, euren aginduetara monitore eta terapeuta talde bat dutelarik. Arlo sanitarioari dagokionez, medikua da burua eta erizainek lan handia egiten dute arlo horretan. "Erizainen eta erizain laguntzaileen lana oso inportantea da Argixaon, 24 orduz aritzen baitira, bizpahiru **txandatan**". **Diziplina anitzeko lantaldea** osatzen dute Zumarragako zentroan, eta elkarlanean aritzen dira. Jabier Quintas zuzendariaren esanetan, "talde-lanik gabe ezingo genuke horren zerbitzu ona eskaini".

Zumarragan 115 pertsonarentzako lekua

2008ko uztailean 24an ireki zituen ateak Zumarragako zentroak eta 115 pertsonarentzako lekua dago bertan. Gainera, beste 25 lagunek erabiltzen dituzte eguneko zentroak eskaintzen dituen zerbitzuak. Era berean, Gipuzkoako Foru Aldundiarekin sinatutako **hitzarmenari** esker, bi erakundeen artean adostutako 64 leku eskaintzen dira. Horietatik 30, **profil** psikogeriatrikoa duten pertsonentzat dira. Gainerako zerbitzuen gaineko zehaztasunak eman dizkigu Jabier Quintasek. "Aipatutako guztiari gaineratu behar dizkiogu 34 leku eta beste 25 arlo soziosanitariokoak. Gainera, eskaintza pribatua ere egiten dugu, eta Aldundiarekin elkarlanean dihardugu udako egonaldiak eta beste egonaldi mota batzuk eskaintzeko". Udako egonaldiei dagokienez, iaz hasi zen Argixaoko zentroa zerbitzu hori eskaintzen eta oso arrakastatsua izan zen; hain justu ere, errepikatu egin dute aurten. Eskaintza pribatuari erreparatuz gero, Zumarragako zentroan ez dute eskaera handirik eta denboraldi baterako dagoen eskaerarekin betetzen dituzte leku edo logela horiek.

¹ Nahi izanez gero, artikulu honi buruzko ariketa-sekuentzia badaukazu OsatuZ webgunean egiterik, bilatzailean 459922 idatzita

Lantaldearen argazkia:

Yolanda Estebanez (laguntzailea)
Begoña Viñuela (laguntzailea)
Mertxe Agirre (gizarte-langilea)
Izaskun Bargola (Eguneko Zentroaren arduraduna)
Birjinia Marcos (psikologoa)
Linzia Sammino (medikua eta unitate soziosanitarioko arduraduna)
Jabier Quintas (zuzendaria)

Zumarragako Argixao zentro psikogeriatrikoa

Horrelako egoitza batean egotea ez da merkea izaten egoiliarrentzat. Jabier Quintasek esan digunez, "3.000 euro ordaindu behar izaten ditu hilero plaza pribatua hartzen duen pertsona batek". Hori bai, Aldundiarekin adostutako lekuek ez dute horrenbesteko preziorik izaten. Kasu horietan, irabazien araberako prezioa ordaindu behar izaten da.

Eskaintzaren bilakaera

Hirugarren adinekoei eskaintzen zaizkien zerbitzuek bilakaera handia izan dute azken urteotan. "Arlo profesionalean erabateko hobekuntza egon da eta, batez ere, aldatu egin da lan egiteko filosofia. Orain egoiliarren zerbitzura gaude eta eurentzat egiten dugu lan. Era berean, erizainek zein laguntzaileek zerbitzu askoz profesionalagoa eskaintzen dute orain". Zentroko zuzendariak esan digunez, egunerokoan sekulako lana egiten dute bertako profesionalak. Gainera, tresneriak ere sekulako hobekuntza izan du, eta horrekin batera, familia zein egoiliarren exijentzia ere asko handitu da. Horrek guztiak eskaintzaren bilakaera ekarri du. "Orain zerbitzua eta eskaintza indibiduoari eskaintzen zaio, era pertsonalizatuan, eta horrek hobekuntza nabarmena ekarri du".

Etorkizunean ikertzen segitzeko asmoa dute Zumarragako zentroan. "Hobetzen segitzeko helburuarekin etortzen gara egunero lanera, Gerozerlanen lan egiteko filosofia Gipuzkoa osora hedatu nahi dugu-eta". ■

Harrera-protokolo zehatza

Egoiliar bat Zumarragako zentrori iristen denean, oso **harrera-protokolo** zehatza bete behar izaten du. "Lehenik eta behin, txosten bat osatzen da, erabateko garrantzia duena eta gure mediku, psikologo eta terapeutek egiten dutena". Zentroko profesionalak egindako lehenengo txosten horren arabera, Argixaoko zuzendaritza egoiliarren familiarekin harremanetan jartzen da azaltzeko zein izango den egoiliarra zentroan jasoko duen tratamendua. "Hori ere elkarlanaren ondorioa da, guztion lanaren ondorioa. Gainera, **senitartekoekin** adosten ditugu interbentzio guztiak", gaineratu du Quintasek. Askotariko egoiliarra izaten dituzte Zumarragan. "Batzuk denboraldi baterako etortzen dira, beste asko euren azken urteak pasatzera eta baita plaza publikoaren zain dauden pertsonak ere".

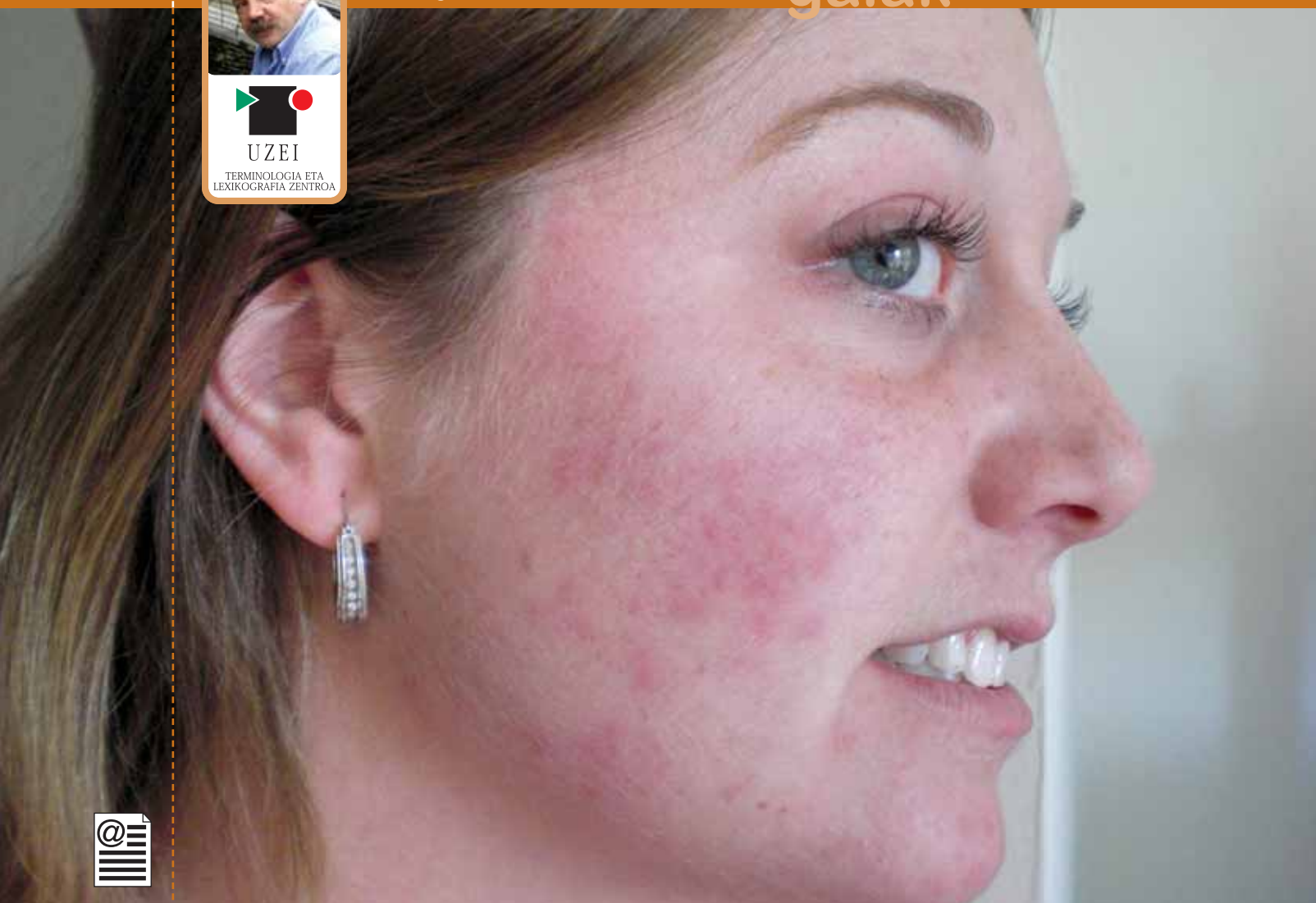
Jabier Quintas zuzendaria OSATUZ aldizkariarekin izandako solasaldian

AZPIEGITURA.- *Infraestructura.* Infrastructure.
DIZIPLINA ANITZEKO.- *Multidisciplinar.* Pluridisciplinaire.
EGOILIAR.- *Residente.* Résident.
EGUNEKO ZENTRO.- *Centro de día.* Centre de jour.
ELKARLAN.- *Trabajo en equipo.* Travail en équipe.
ERABILTZAILE.- *Usuario/a.* Usager.
GIZARTE-LAGUNTZAILE.- *Asistente/a social.* Assistante sociale.
HARRERA-PROTOKOLO.- *Protocolo de acogida.* Protocole d'accueil.
HITZARMEN.- *Acuerdo.* Convention.
LANTALDE.- *Equipo.* Équipe.
NAGUSI.- *Adindu, adineko, heldu.* Persona mayor. *Personne âgée.*
PROFIL.- *Perfil.* Profil.
SENITARTEKO.- *Familiar.* Familier(ère).
TXANDA.- *Turno.* Tour.

Jabier Agirre, UZEI

Lupusa¹

② Lupus eritematosa gorputz-atal desberdinei **erasaten** dien gaixotasun inflamatorio kronikoa da.

Hantura izateaz gain, gaixotasun autoimmunitzat jotzen da, izan ere gaixoaren defentsasistemaren (sistema immunearen) zelulak eta proteinak berak baitira (antigorputzak) organismoko **ehun** eta zelulei erasaten dietenak. Hau da, gizakiaren defentsarako mekanismoek gorputzeko organo edo ehun jakin batzuen kontra egindako erasoaren ondorioa besterik ez da lupusa.

Lupusak jota dagoen pazienteak bere substantzia propioen kontra erreakzionatzen du, horien kontrako antigorputzak sortuz. Horrek hantura edo inflamazioa dakar, eta gorputzeko zelula eta ehunetan era askotako kalteak sortzea. Antigorputz horiek laborategian detekta daitezke, eta horrek gaixotasunaren diagnostikoa egiten laguntzen du.

¹ Nahi izanez gero, artikulua honi buruzko ariketa-sekuentzia badaukazu Osatuz webgunean egiterik, bilatzailean 459923 idatzita.

Zein dira gaitzaren arrazoiak?

Gaixotasuna eragiten duen arrazoi zehatza ez da ezagutzen oraindik. Itxuraz, faktore diferenteak daude gaitzaren sorreran, eta horrela, birusek eragindako infekzioak, faktore genetikoak, hormonalak (emakumeei gehiago erasaten die gizonezkoei baino) edo ingurumen-faktoreak aipatzen dira.

Zein dira zeinu klinikoak?

Egoera orokorra erasana egoteaz gain (nekea, sukarra edo pisu-galera izango lirateke sintoma nagusiak), gaixotasun honetan organo eta sistema diferenteak erasan daitezke. Hauek dira gehien nabarmentzen direnak:

- Larruazala. Oso ezaugarria da masailen inguruan gorritasuna eta hantura agertzea (aurpegiko erupzio horri "tximeleta-hego erako eritema" deitu izan zaio, eta itxura horrek eman zion izena gaitzari: *lupus* hitza latinetik dator eta otsoa esan nahi du). Baina azaleko lesioak edo zein gorputz-ataletan ager daitezke, mota diferenteetakoak izanik (papulak, besikulak, disko formako lesioak, eraztun itxurakoak, etab.). Bada larruazalari soilik erasaten dion lupus mota bat (*lupus diskoidea* esaten zaio).
- **Giltzadurak.** Lupusa duten gaixo gehienek mina eta inflamazioa izaten dituzte artikulazioetan. Artritis eta artralgia horiekin batera min muskularra ere ager daiteke.
- Odola. Gerta daiteke globulu gorrien, globulu zurien nahiz plaketen beherakada txiki bat, eta, beraz, anemia, leukopenia edo tronbozopenia ager daitezke.
- Giltzurruna. Giltzurruneko inflamazioaren ondorioz, hipertentsio arteriala eta aurpegi nahiz zangoetako hantura agertuko da. Gernuan odol edo proteinen kantitate txikiak detektatuko dira, giltzurruneko funtzioaren **narriaduragatik**.
- Bihotza eta birika. Horiek erasaten direnean, organoak estaltzen dituzten **mintzen** inflamazioa gertatuko da (perikarditisa nahiz pleuritisa).
- Nerbio-sistema. Litekeena da erasan neurologikoa gertatzea, konbultsioak edo psikosiak izanik sintoma nagusiak.

Ikusi dugun bezala, sintomen aldetik **aldakortasun** handia dagoen arren, kasu askotan erasana ez da larria izaten eta pazienteak bizimodu normala egin dezake. Gehien ezagutzen ditugun kasuak eboluziorik okerreina izan dutenak dira, kasu arinak sarritan anonimatuan, bestelako larritasunik gabe, pasatzen baitira.

Gaitzaren eboluzioa broteka izaten da; beraz badira sintomarik gabeko aldiak, eta beste batzuetan, ordea, gaixotasuna aktiboa deneko faseak ere.

Lupus eritematoso sistemikoaren beste ezaugarri bat da interferentziak ager daitezkeela bestelako gaixotasun autoimmuneekin (esaterako artritis erreumatoide, esklerodermia edo polimiositisarekin), gaitzak teilakatu edo gainjarri egiten baitira sarritan.

Nola egiten da diagnostikoa?

Bi modu nagusi daude lupusaren diagnostikoa egiteko:

- Manifestazio edo zeinu kliniko bidez. Aldez aurretik ezarrita dauden 11 irizpidez osatutako zerrenda batetik pazienteak 4 irizpide dituenean, medikuak eritema-lupus sistemikoaren diagnostiko klinikoa egingo du. Batzuetan hilabeteak edo are urteak ere pasatu beharko dira pazienteak irizpide horiek eduki arte, eta litekeena da ordurako gaitza nahiko aurreratua egotea.
- Laborategiko proben bidez, odol eta gernuko analisiak direla medio. Ezaugarriena autoantigorputzak agertzea da, pazientearen organismoaren kontra zuzendutako antigorputzak alegia. Antigorputz antinuklearrak (ANA deituak) gaixoareen zeluletako nukleoaren kontrako antigorputzak dira, eta paziente ia guztietan dira positiboak (baina beste gaixotasun batzuetan ere agertzen dira). Badira espezifikoagoak diren beste antigorputz batzuk ere, anti ADN motakoak esaterako.

Ze medikurengana jo behar du gaixoak?

Gaitz honen jarraipenean dermatologoek, erreumatologoek nahiz internistek hartu behar dute parte. Giltzurruna edo beste organo batzuk erasaten badira, komenigarria izan daiteke nefrologoari edo dagokion espezialistari kasu egitea.

ALDAKORTASUN.- Variabilidad. Variabilité.
EHUN.- Tejido. Tissu.
ERASAN.- Afectar. Affecter.
GILTZADURA.- Articulación. Articulation.
HANTURA.- Inflamación. Inflammation.
MINTZ.- Membrana. Membrane.
NARRIADURA.- Deterioro. Détérioration.

Zein da gaitzaren tratamendua?

Gaur egun ez dago lupus eritemat osoa behin betiko sendatuko duen botikarik —salbu farmakoek eragindako lupusaren kasuan: kasu horietan farmako eragileak erretiratzean senda daiteke gaitza, gaixoak erabat suspertzeko hila-beteak behar ditzakeen arren—. Hala ere, inflamazioa kontrola daiteke botiken bidez, eta gaixoak inolako arazorik gabe eman ditzake urteak eta urteak.

Gaixotasuna kontrolatzeko hainbat eratako botikak erabiltzen dira: antiinflamatorio edo hantura kontrakoak, kortikoideak, antipaludikoak eta immunoezabaitzaileak. Tratamendua, erasan-mailaren arabera eta ukituta dauden organoen arabera izango da, noski, eta aldizkako kontrolak behar-beharrezkoak dira. Horregatik, erreumatologoarengana joatea gomendatzen zaie pazienteei, espezialistak proba egokiak agindu eta jarraitu beharreko tratamendua ezar diezaioten.

Aholkuak eta gomendioak

Normalean lupusa duen gaixoak bizimodu normala eraman dezake. Ondorengo aholku eta gomendioetako batzuk gaitzarekin batera hobeto bizitzen lagunduko diote:

- Gaixo guztiek ez dute fotosentsibilitaterik izaten, baina, hala ere, denei komeni zaie eguzkipean ez egotea, litekeena baita etorkizunean trastorno hori edukitzea. Horregatik, oso garrantzitsua da txapelak edo kapelak erabiltzea, azala ahalik eta gehien estaltzea (**mahuka** luzeak, galtzak, etab.) eta beti eguzki-babeseko kremak erabiltzea, baita neguan ere. Eguzkiaren irradiazioak ez dio azalari soilik eragiten, barruko organoak erasan ditzakeen brote bat eragiteko gai izan baitaiteke.
- Jan-neurriak osoa eta osasungarria izan behar du, baina horrez gain, giltzurruna erasanda dagoenean edo hipertentsio-kasuetan, medikuak kontrolatutako gatz gutxiko dieta egin beharko da.
- Lupusak jota dagoen emakume batek haurdun geratu nahi badu, komeni da bere nahien berri medikuari ematea. Teorian **ugalkortasun**-arazorik aurreikusi ez arren, eta bai haurdunaldia eta baita erditzea ere normalak izan daitezkeen arren, gerta liteke gaixotasunaren zenbait fasetan ez gomendatzeko modukoa izatea, adibidez gaitza oso aktibo dagoenean, edo giltzurruna bezalako organo baten erasana (moderatua edo larria) dagoenean. Gainera, badira lupus-gaixoen artean abortu errepikatuak edo garaiz aurreko erditzeak izateko arrisku gehiago duten pazienteak ere.
- Antikontzeptiboak hartzeko orduan ere, komeni da medikuari galdetzea, faktore hormonalak lotu izan baitira zenbait kasutan gaixotasunaren broteak agertzearekin. ■

MAHUKA. - Manga. Manche.
UGALKORTASUN. - Fecundidad. Fécondité.

2

- 1.- Medikuek eman ohi dituzten azalpenetan sarritan hitz teknikoak erabiltzen dituzte, beste hizkuntzetatik hartutako formak baliatuz. Euskarak, baina, baditu bere altxorreko hitz ugari, horrelako kontzeptu teknikoak izendatzeko maileguak bezain egokiak izan daitezkeenak. Aukeratu ezkerreko zutabeko hitzen sinonimoak.

Sinonimoak

1. artikulazio •	• a) hantura kontrako
2. inflamazio •	• b) jan-neurri
3. farmako •	• c) giltzadura
4. dieta •	• d) hantura
5. antiinflamatorio •	• e) sendagai, botika

- 2.- Kontzeptuak izendatzeko, euskaraz bezala baita beste hizkuntzetan ere, sustrai batetik abiatu eta atzizkiak erabiltzen dira, hitz eratorriak sortzeko. Hizkuntza bakoitzak bere atzizkiak ditu, baina badira hizkuntza guztietan antzera funtzionatzen duten atzizkiak ere. Horietako hitz batzuk bilatu behar dituzu artikuluan eta hemen idatzi.

Atzizkia -dura	Hitzak hantura 1. narriadura
-era	2. egoera galera
-garri	ezaugarri komenigarri 3.
-tasun	gaixotasun 4. aldakortasun larritasun ugalkortasun
-tegi	5.

- 3.- Aurreko ariketan falta ziren hitzak dituzu hemen, beste batzuekin batera, gaztelaniaz. Euskaratzeko prest?

Gaztelaniaz

1. articulación
2. origen, creación
3. saludable, sano
4. enfermedad
5. enrojecimiento
6. laboratorio
7. infección

Euskaraz

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.

Zalantzarik sortu bazaizu, jo 46. orrialdera.

¹ Nahi izanez gero ariketa hauek badaukazu Osatur webgunean egiterik, bilatzailean 459924 idatzita

Botiken erabilera (des)egokia pertsona nagusietan¹

Idoia Beobide
farmazialaria

inge ma

Kalitatez pertsonalizatutako osaketa

MATIA

FARMACIA

② **Populazioa** zahartzearen ondorioz, gaixotasun kronikoen prebalentzia handitzen ari da; horrek farmako gehiagoren kontsumoa bideratzen du eta, beraz, botikekin erlazionatutako arazoak ugariagoak eta larriagoak izatea eragiten du, eta horrek, halaber, osasun-ondorio handiak dakartza. Hau dela-eta, preskribatzeko unean, kalitatea eta segurtasuna **bermatzea** oso garrantzitsua gertatzen da.

¹ Nahi izanez gero artikulu honi buruzko ariketa-sekuentzia badaukazu Osatuz webgunean egiterik, bilatzailean 459927 idatzita

Farmakoterapia, pertsona nagusietan, beraiek dituzten berezitasun biologiko, funtzional eta organikoek **baldintzatua** dago; horregatik, administrazioko-pauta eta erantzun terapeutikoa desberdina izan ohi da, pertsona gazteetan ematen denarekin alderatuz. Bestalde, botika guztiek dute aurkako ondorioak eragiteko arriskua. Gainera, botika batzuek arazoak eragiteko potentzial handiagoa dute pertsona nagusiek erabiltzen dituztenean.

Berezitasun hauek direla-eta, pertsona nagusietan botika batzuk **desegokiak** gertatzen dira eta, horregatik, botikak preskribatzerakoan kontuan eduki behar dira pertsona nagusietan desegokiak diren botikak zerrendatzen dituzten irizpideak.

Pertsona nagusietan, botikak ondo preskribatuak daude beren indikazioa ebidentzian oinarrituta badago, ondo toleratzen badira pertsona nagusi gehienetan eta kostuarekiko eraginkorrak badira. Halaber, pertsona nagusietan preskribatzerakoan pertsonaren bizi-itxaropena kontuan hartu behar da eta arrisku/onura ratio egokia duten botikak aukeratu behar dira.

Bestalde, pertsona nagusientzat botika bat desegokia da, eragiten duen arriskua **onura** potentziala baino handiagoa denean eta alternatiba egokiago bat dagoenean. Halaber, preskripzio desegokia interakzio-arriskua handitzen duten botikak erabiltzeari esaten zaio, indikatuak leudekeen botikak ez erabiltzeari eta botikak kantitate (dosi, maiztasun...) desegokian erabiltzeari.

Preskripzio desegokia pertsona nagusietan osasun publikoko arazotzat hartzen da gaur egun, eragin ditzakeen aurkako erreakzioak direla-eta, batez ere pertsona oso nagusietan.

Preskripzio desegokia aztertzeako irizpideak

Gaur egun preskripzio potentzialki desegokiari antzemateko zenbait irizpide daude.

Irizpide hauen helburua preskripzioaren kalitatea handitzea da, farmakoterapiaren segurtasuna handitzea. Hala ere, ez dute botika konkretuak preskribatzea debekatzen, izan ere, preskripzioa kasu bakoitzean egoera klinikoaren, gaixoaren egoeraren eta iritzi klinikoaren mende egongo baita, noski.

Gaur egun **baliozkotuak** dauden irizpideak ondorengoak dira:

Beers-en irizpideak

1991n Ameriketako Estatu Batuetako geriatrian eta farmakologian aditu batzuek Beers-en irizpideak deritzanak zehaztu zituzten, aldiro eguneratzen direnak. Irizpide hauek 3 mailatan sailkatzen dituzte desegokitzat botikak:

- Pertsona nagusietan orokorrean **ekidin** behar diren botikak
- Dosi batetik gora ekidin beharko liratekeen botikak
- Gaixotasun konkretu batzuk edukiz gero, ekidin beharko liratekeen botikak

Beers-en irizpideen mugak:

- Zaharkituak gelditu dira (azken eguneratzea 2003koa da).
- Indikazioa dagoenean, preskripziorik eza ez du kontuan hartzen, ezta interakzioak, bikoiztasunak ere.
- Ez dira oso erosoak erabiltzeko orduan.
- Irizpide amerikarrak dira, Europako farmakopearekin alde handia egonik. Azkenaldian esaten denez, ez dira gure artean erabiltzeko irizpiderik egokiak.

IPET irizpideak

(Inappropriate Prescribing in the Elderly Tool)

Zehatzak izan arren, preskripzio desegokiaren 14 adibide berterik ez dituzte ematen. Gainera, oso zaharkituak gelditu dira.

STOPP-START irizpideak

Irlandako talde batek STOPP-START (Screening tool of older person's potentially inappropriate prescriptions) (Screening tool to alert doctors to the right i.e. appropriate, indicated treatment) irizpideak garatu ditu. Oso berriak dira (2007-2008 urtekoak)

STOPP:

- 65 irizpide pertsona nagusietan desegokiak diren botikak sailkatuz, desegokia izatearen arrazoiak azalduz, interakzioak, bikoiztasunak eta botika arriskutsuak barne hartuz.
- Pertsona nagusietan desegokiak diren dosiak zehazten ditu.

START:

- 22 irizpide gaixotasun zehatz baten aurrean zein botika preskribatu beharko litzatekeen argituz, onurak frogatu dituelako.

Irizpide hauek osasun-sistemetan antolatuta daude eta, beraz, beraien erabilera erraza gertatzen da.

Preskripzioa egokitzeako gomendioak

Preskripzio desegokia arazo prebenigarria izanik, preskribatzerakoan –botika desegokiak zerrendatzen dituzten irizpideak erabiliz eta ezarriz– bere kalitatea eta segurtasuna hobetu daiteke. Praktika klinikoan irizpide hauen guztien erabilerak balio handia du, botiken erabilera segurua bermatzeko.

Pertsona nagusiak tratatzen dituzten sendagileek irizpide hauek kontuan hartzea edo beren populaziorako egokitutako beste batzuk kontuan hartzea oso garrantzitsua da, botiken erabilera egokia ziurtatzeko. Aldi berean, pertsona nagusien tratamendu farmakoterapeutikoa aldizka berrikusiz, arazo hau gutxiagotu daiteke.

Hala ere, lehen esan bezala, irizpide hauek laguntza bezala erabili behar dira, irizpide klinikoak **ordeztu** gabe. ■

BALDINTZATU.- *Condicionar.* Conditionner.

BALIOZKOTU.- *Validar.* Valider.

BERMATU.- *Garantizar.* Garantir.

DESEGOKI.- *Inadecuado.* Inadéquat/e.

EKIDIN.- *Saihestu.* Éviter. Éviter.

ONURA.- *Provecho.* Profit.

ORDEZTU.- *Reemplazar.* Remplacer.

POPULAZIO.- *Población.* Population.

Ainhua Arburua, Doluaz¹

2 Ainhua Arburua psikoterapeuta da eta Senda Fundazioan ari da lanean. Azken lau urteotan doluari buruzko jardunaldiak antolatu dituzte Iruñean, eta “Heriotza eta dolua gaur eguneko gizartean” leloarekin antolatu diren jardunaldi horietan hizlari izan da bera. Gai horri buruz hitz egiteko ekarri dugu gaur hona.

Egia esanda, heriotza eta dolua hitz eta kontzeptu gogorrak dira. Baina heriotzak beti al dakar dolua?

Ez, ez da horrela. Batzuetan, nik uste dut izaten ahal dela dolua eta ez **heriotza** baten ondorioz; eta beste batzuetan alderantziz. Ez dute nahi eta nahi ez lotuta izan behar.

Eta euskaraz “dolumina” esaten denean, horixe bera esan nahi al dugu? Minaren osagai hori beti egoten al da presente? Eta nolakoa da min fisiko edo arimako min hori?

Sintoma desberdinak egon ohi dira. Pertsona batzuek handiago izaten dute min fisikoa; beste batzuegan, berriz, sentimenduzko mina nagusitzen da.

Zeintzuk dira doluaren faseak?

Nabarmenena edo lehenbizikoa da **galera** onartzea, onartzea maite dugun pertsona hori galdu egin dugula. Eta hori, egia esan behar baldin bada, kosta egiten da. Horretan denbora pila bat pasatzen da, konturatzen pertsona hori ez dela berriro itzuli. Hori da lehendabiziko pausoa. Behin onartuta, **bertze** fase bat dator: sentimenduak azaltzea. Gauden gizartean ez da onartzen **mina** edota heriotza adieraztea; orduan, lan handia dakar hori onartu eta azaltzeak.

Tabu modukoa da, ezta? Ez zaigu gustatzen gai horietaz jardutea.

Hori da. Nik uste dut txikitatik ezkutatu egiten dizkigutela hiltzearekin lotutako kontuak. Batzuetan esaten da “joan da, desagertu da”, baina ez da inoiz **erraten** “hil da” eta horrek zer dakarren.

Beraz, lehenengo onartu egin behar dugu gure senitar-teko edo lagun hori hil egin dela, ez dela gehiago itzuli-ko, eta gero, sentimendu horiei buruz hitz egitea ona dela esan duzu. Ba al dira fase gehiago?

Behin sentimenduak azaldu eta landu ditugunean, hirugarren fasea da bizitza desberdin bat antolatzea edo egokitzea; hau da, galdu dugun pertsona hori gabe bizitzen ikastea, gehienbat harreman estua egon denean. Bikotea hiltzen bazaizu, adibidez, berak betetzen zituen lan batzuk orain zeuk egin behar-ko dituzu. Orduan, onartu egin behar duzu hori eta bizitza berrantolatu.

Eta azkeneko fasea da harreman berrietan jartzea geure indar guztia. Horrek dakar emozioak egokitzea eta bizitzen jarraitzea.

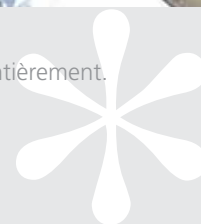
Pertsona guztiok ez dugu berdin erreakzionatuko, ezta?

Erreakzioak **arrunt** desberdinak dira. Batzuek min fisikoa handia sentitzen dute: nekea, tentsioa, **ezinegona** eta bere errealitatetik kanpo sentitzen dira. Beste batzuek, ordea, emozioak sentitu ohi dituzte: tristura, haserrea, **errua**, blokeo emozionala, bakardadea... **Jokabide** aldetik, batzuek amets egiten dute hildako pertsonarekin, negar batean eta ozenki deituz galdu-tako horri. Etxe batzuetan **oroigarriak** ezkutatu egiten dira; bertzeetan, berriz, argazkiak betetzen dira. Erreakzioak, beraz, arrunt desberdinak dira.

¹ Nahi izatera, elkarriketa honen jatorrizko bertsioa entzun dezakezu Osatu webgunean, bilatzailean 459912 idatzita.

ARRETA.- Atención. Attention.
ARRUNT.- Oso, erabat. *Completamente.* Entièrement.
BERTZE.- Beste. *Otro/a.* Autre.
ERRAN.- Esan. *Decir.* Dire.
ERRU.- Culpa. Faute.
EZINEGON.- Inquietud. Inquiétude.
GALERA.- Pérdida. Perte.
GARAPEN.- Desarrollo. Développement.
HERIOTZA.- Muerte. Mort.
IRABAZI-ASMORIK GABEKO ERAKUNDE.- Organización sin fines de lucro. Organisation sans but lucratif.
JOKABIDE.- Portaera. *Conducta.* Comportement.
MIN.- Dolor. Douleur.
OROIGARRI.- Recuerdo. Souvenir.

Geure buruari epe jakin bat jarri beharko genioke dolu-egora hori gaingintzeko?

Ez, pertsonen arabera esan behar da noiz bihurtzen ahal den dolumen patologikoa. Autore batzuek erraten dute bi urte pasatuta ez bada gaingintzen, badagoela arazo bat; beste batzuek, berriz, lau urtera arte ere luzatzen dute. Nik uste dut, gehienbat, pertsonaren arabera aztertu behar dela, erreparatu ea aldaketarik edo eboluziorik gertatzen den.

Gerta al liteke behin ere ez gaingintzea?

Ez dut uste. Jakina, pertsona batzuen bizitza jada ez da berdina izango, baina, nahi eta nahi ez, bizi egin behar da. Dena dela, ikusten denean egoera patologikoren bat edo blokeatua dagoela komenigarria litzateke lehenbailehen laguntza eskatzea.

Eta laguntza eskatuz gero, Senda Fundazioak laguntza hori eman dezake. Kontaiguzu zer den Senda Fundazioa eta nori bideratuta dagoen.

Senda fundazioa **irabazi asmorik gabeko erakunde** bat da eta, gehienbat, gizarteari orokorrean dago bideratua, baina konkretuki doluaren prozesu horretan dauden pertsonen.

Zer-nolako profesionalak dituzue eta nolako laguntza eskaintzen duzue?

Orain hiru terapeuta gaude fundazioan lanean. Lan desberdinak daude. Alde batetik, lan handia dugu sentsibilizazio-lanean: hitzaldiak... Bertze aldetik, badugu webgunea eta foroak; liburuxka bat ere argitaratu dugu berriki. Prestakuntza alorrean ere gero eta lan gehiago egiten dugu: tanatorioko langileentzat, gizarte-langileentzat... Eta bertze aldetik, **arreta** eskaintzen dugu, zuzeneko lana.

Beraz, gizarteko zenbait eragile edo sektoreekin lan egingen duzue eta baita banakakoekin ere. Edonork jo al dezake zuengana?

Hola da. Jende pila bat etortzen da fundaziora laguntza eske. Guk, lehendabizi, elkarrizketa egiten diegu eta hor ikusten dugu nola bideratu: banaka edo taldeka. Lau talderekin ari gara lanean orain: bi talderekin dolua lantzen dugu, berriki gertatu baitzaie ezbeharrak; beste bati **garapen** pertsonalerako taldea deitzen diegu; eta, azkenik, boluntario-talde bat ere badugu.

Emango al diguzu, Ainhua, Senda fundazioak duen webgunearen helbidea?

Nola ez. Hona fundazioaren helbidea: www.sendafun.org ■

Maider Kortajarena²Leioako Erizaintza
Eskola. EHU

Gaixotasun transmitigarrien kate epidemiologikoa¹

② Gaixotasun transmitigarriak edo infekziosak nondik, nora, nola eta ze baldintzatan **kutsatzen** diren jakiteko lagungarria den tresna dugu kate epidemiologikoa. Honi esker, osasun-munduan hain garrantzitsua dugun prebentzioa aurrera eraman dezakegu maila ezberdinetan.

Kate epidemiologikoa bi zatitan banatuz gero, lehen mailako faktore epidemiologikoak eta bigarren mailakoak bereiz ditzakegu. Lehen mailako faktore epidemiologikoak honako hauek dira:

- a) Gordelekua eta infekzio-iturria
- b) Transmisio-mekanismoa
- c) Populazio gaixokorra edo gaixotu daitekeen populazioa.

Bigarren mailako faktore epidemiologikoak, berriz, ondorengo hauek dira:

- a) Faktore biologikoak
- b) Ingurumeneko** faktoreak
- c) Bizi-ohiturekin lotutako faktoreak

¹ Nahi izanez gero artikulua honi buruzko ariketa-sekuentzia badaukazu Osatz webgunean egiterik, bilatzailean 459925 idatzita.

² Osasun Komunitarioa eta Haur Erizaintzako irakaslea, Leioako Erizaintza Eskola

Lehen mailako faktore epidemiologikoak

- Gordelekua: patogenoa bizi eta ugaltzen den tokia edo habitata da. Infekzio-iturria: gaixotasun infekziosoaren patogenoa bertan aurkitzen da eta populazio gaixokorrera irits daiteke. Askotan gordelekua eta infekzio-iturria berdinak dira, baina ez beti. Gizakia, animalia eta elementu telurikoak (ura, lurra) izan daitezke mikroorganismo baten gordeleku eta/edo infekzio-iturri.
- Transmisio-mekanismoa: mikroorganismoak gordelekutik/infekzio-iturritik populazio gaixokorrera iristeko hartzen duen bidea da. Era berean, transmisio-mekanismoak bi motakoak izan daitezke:
 - Zuzena: ukipen fisiko edo transmisio horizontala (azalaren ukipena eta babesik gabeko harreman sexualak izatea), transmisio bertikala (haurdun dagoen emakumeak umekiarri **karenaren** bidez edo erditzean mikroorganismoa transmititzea) eta inokulazioa (objektu zorrotzekin ziztatzea).
 - Ez-zuzena edo zeharkakoa: kutsaturiko objektuen bidez (zapiak, jostailuak, sardexkak...), eskuen bidez (aipagarrienak gorozki-aho bidez transmititzen diren gaixotasunak: salmonella, oxiuroak=zizareak...), arnas bidez (hitz egin, eztula edo doministiku egitean), garraiatzaile komunak (elikagaiak, ura...) eta bektoreak (euliak, eltxoak...) aprobetxatuz.
- Populazio gaixokorra: gaixotasuna **paira** dezakeen pertsona oro. Gaixotasuna garatzeko, pertsonaren osasun-baldintzek eta baldintza sozialek dute eragina.

Bigarren mailako faktore epidemiologikoak

- Faktore biologikoak: sexua, adina, genetika... Pertsona batek jaiotzetik dituen faktoreak.
- Ingurumeneko faktoreak: klima, ingurunearen saneamendua...
- Bizi-ohiturekin lotutako faktoreak: **elikadura**, higieena, sexu-ohiturak...

Adibidea: biriketako tuberkulosiaren kate epidemiologikoa

Historian zehar epidemiak sortu dituen gaixotasun hau endemikoa da, gaur egun, lurralde askotan. Gurean, biriketako tuberkulosi kasu asko topa ditzakegu eta gainera, arrazoi ezberdinetatik, kontrolatzeko arazo handiak ditugu osasun-alorrean. Arrazoi batzuen artean honakoak ditugu: bakterio farmako erresistenteak, HIESa, gaitza etorkinengan kontrolatzeko zailtasuna, sozialki baztertutako pertsonak kontrolatzeko zailtasuna...

Horregatik, gaur egun gure ingurunean garrantzi handia duen gaixotasun honen adibidearekin azalduko dut kate epidemiologikoa.

- Gordelekua eta infekzio-iturria: gizakia
- Transmisio-mekanismoa: arnasbidea
- Populazio gaixokorra: immunogutxiuak
- Faktore biologikoak: **nerabeek**, heldu gazteek eta adineko pertsonen gaixotzeko arrisku gehiago daukate, jaiotzetik erresistentzia
- Ingurumeneko faktoreak: leku itxien **aireztapena**, garbitasunik eza...
- Bizimoduarekin erlazionatutako faktoreak: lan-baldintzak, etxebizitzakoak, jende-pilaketa, nutrizio txarra, estresa, substantzia toxikoen kontsumoa (alkohola eta tabakoa)

Tuberkulosiaren prebentzioa kate epidemiologikoaren maila bakoitzean

- Gordeleku eta infekzio-iturrietan aplikatu dezakegun prebentzio-neurri garrantzitsu bat gaixo eta infektatuen **diagnostiko goiztiarra** egitean datza. Horrela, pertsona hauek sor dezaketen transmisioa ahal bezain azkarren moztu dezakegu. Maila honetan egin dezakegun beste interbentzio prebentibo bat biriketako tuberkulosia sortzen duten bazilo erresistenteak **ekiditea** da. Bazilo erresistente hauek tratamendu okerragatik sortzen dira: pazientearen aldetik gaizki hartu izana, osasun-langilearen azalpen okerragatik edo medikuak tratamendu okerra eman diolako. Tratamendua ez da erraza betetzen luzea delako, arau zorrotzak dituelako eta sintomak berehala kentzen dituelako. Horretarako, gaur egun garrantzi handikoa da gure ingurunean "tuberkulosi kasuen kudeatzaile" zeregina burutzen dutenen lana.
- Transmisio-mekanismoan egin dezakegun prebentzioa: osasun-zerbitzuetan arnas mukosekin kontaktuan egon daitezkeen tresna eta inguruneen desinfekzio egokia. Maila honetan, tuberkulosia transmititu dezaketen pertsonen arnas isolamendua aplikatu behar zaie, tratamendua hasten direnetik bi astez-edo karkaxa negatiboa den arte.
- Populazio gaixokorrean: pertsona gaixoekin kontaktuan egon diren pertsonen osasun-azterketa eta ume jaioberriei Osakidetzako txertaketa-egutegian ezarrita dagoen BCG txertoa ematean datza.
- Ingurumeneko faktoreak: lekuen aireztapen egokia eta garbitasuna **bermatu**.
- Bizimoduarekin erlazionatutako faktoreak: lantokian eta etxebizitzetan baldintza egokiak bermatu, jende-pilaketak ekidin, elikadura egokia bermatu, estresa eta substantzia toxikoak baztertu.■

Bibliografia:

- Piédrola Gil G., *Medicina Preventiva y Salud Pública*, Bartzelona: Masson, 2001.
- Basaras M., Umaran A., *Mikrobiologia medikoa*, Bilbo, Euskal Herriko Unibertsitatea, 2004.

AIREZTAPEN.- Ventilación. Ventilation.
BERMATU.- Garantizar. Garantir.
DIAGNOSTIKO GOIZTIAR.- Diagnóstico precoz.
 Diagnostic précoce.
EKIDIN.- Evitar. Éviter.
ELIKADURA.- Alimentación. Alimentation.
INGURUMEN.- Medio ambiente. Environnement.
KARENA.- Placenta. Placenta.
KUTSATU.- Contaminar. Contaminer.
NERABE.- Adolescente. Adolescent.
PAIRATU.- Jasan. Sufrir. Souffrir.

Jabier Agirre, UZEI

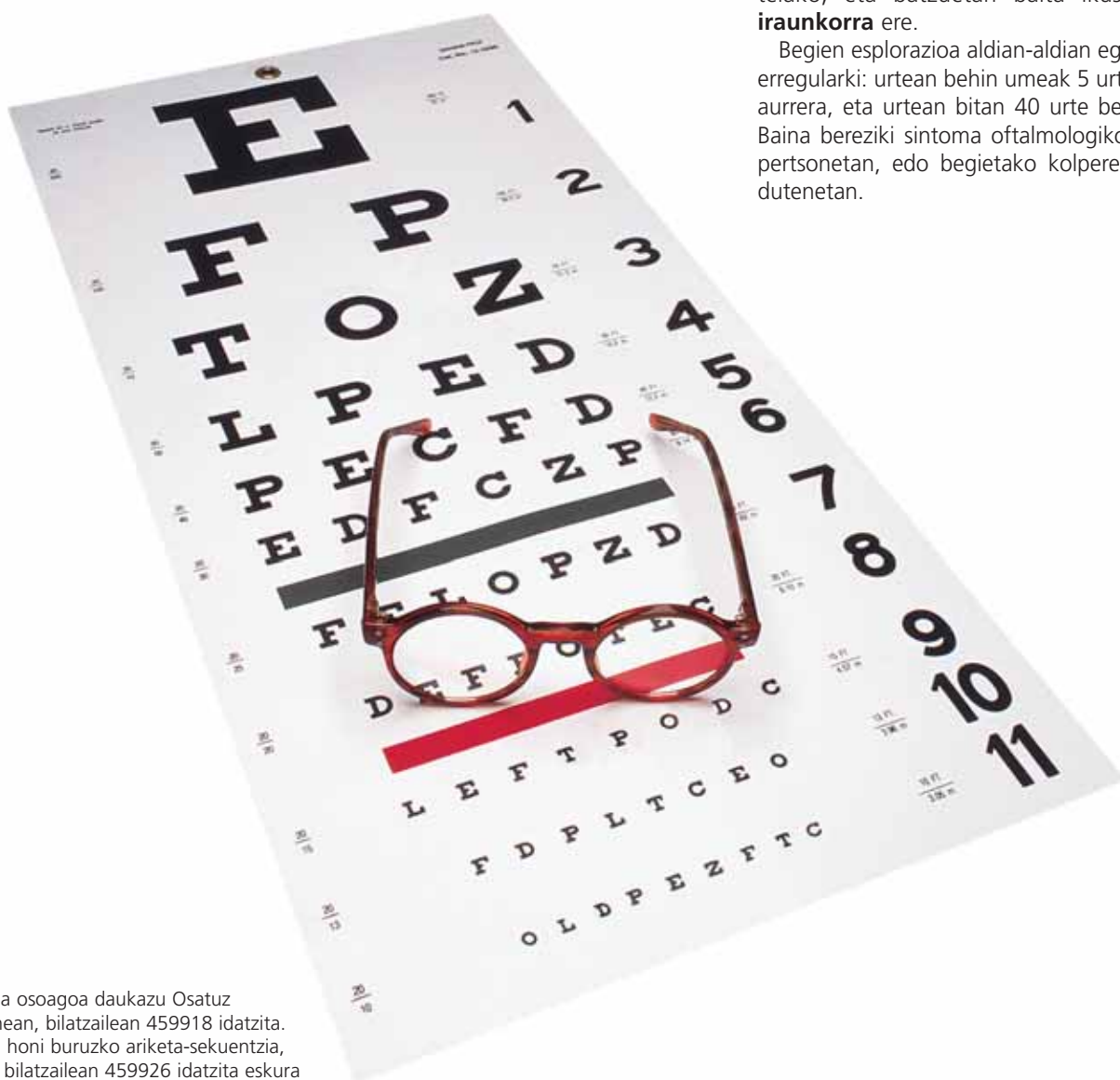

Azterketa oftalmologikoa¹

② Komeni da aldizka begien azterketa edo esplorazio bat egitea, inolako arazorik ez dugula pentsatu arren. Izan ere, nahiz eta guk ondo ikusten dugula pentsatu, gerta bailiteke horrela ez izatea, agian ikusmen-maila jakin batera ohitu egin garelako.

Umeen kasuan, **ikusmenaren** arazoak izaten dira sarritan eskolako errendimendu txarraren arrazoi nagusia. Pertsona helduen kasuan, eta 40 urtetik aurrera batez ere, normala da arazoak agertzen hastea, ez gaitz konkretu edo zehatz baten eraginez, baizik eta urteak aurrera doazelako, besterik gabe. Eta pertsona hipertentso edo diabetikoetan arreta berezia eskaini behar zaio azterketa honi, gaitz horiek ikusmeneko arazo larriak eragin ditzaketelako, eta batzuetan baita ikusmen-galera **iraunkorra** ere.

Begien esplorazioa aldian-aldian egin behar da, erregulariki: urtean behin umeak 5 urte dituenetik aurrera, eta urtean bitan 40 urte bete ondoren. Baina bereziki sintoma oftalmologikoak dituzten pertsonetan, edo begietako kolperen bat hartu dutenetan.

¹ Artikulua osoagoa daukazu Osatz webgunean, bilatzailean 459918 idatzita. Artikulu honi buruzko ariketa-sekuentzia, berriz, bilatzailean 459926 idatzita eskura dezakezu.

Proba nola egiten da?

Mediku oftalmologo batek (edo optikari nahiz optometrista batek) hainbat proba egingo dizkio pazienteari, errefrakzioa eta **begi-zorroztasuna** neurtzeko, eta gaixotasun jakin batzuk detektatzeko. Esplorazio honek ez du inolako minik edo molestiarik eragiten, eta ordu-erdi irauten du gutxi gorabehera.

a) Historia klinikoa

Lehenik eta behin, espezialistak pazientearen historia kliniko egingo du, **aurrekari** mediko eta oftalmologikoen inguruko galdera sail baten bidez. Arreta berezia eskainiko zaie begietako sintoma edo arazoei, nabarmen edo begi-bistakoak direnei nahiz pertsonak kontatzen dizkigunei.

b) Begi-zorroztasunaren neurketa

Ikusmenaren gaitasuna eta errendimendua neurtzea, alegia. Proba objektu txiki bat zein distantziataraino ikusten den argi eta garbi neurtzean datza. Horretarako Snellen-en taula edo kartelak erabiltzen dira, tamaina diferenteko letra eta zeinuek osatzen dituztenak, handienetik txikienera ordenatuak. Begi bakoitza txandaka estaltzen da, eta pertsonak ondo irakur dezakeen azkeneko lerroa erregistratzen da.

c) Errefrakzio(aren) azterketa

Hau izaten da esplorazioaren gune zentrala. Erretinoskopia bidez egiten da, pazientearen begietan lente diferentek jarritz, aurrea begi batean, hurrea bestean, ea gertutik nahiz urrunetik ondo ikusteko betaurrekorik edo lentillarik behar duen erabakitzeko.

f) Begi-hondoa (oftalmoskopia)

Paziente diabetikoetan, zefalea kasuetan, begietako traumatismoetan eta baita ikusmena gutxitua dagoen kasuetan ere gomendatzen da azterketa hau. Esplorazioa egin ahal izateko, komeni da aurrez pupila dilatatzea tanta berezi batzuen bidez.

g) Tonometria

Glaukoma detektatzeko egiten da proba hau. Begietara zuzenean aire-korronte bat putz eginez, edo argi urdineko zirkulu bat begietatik oso-oso gertu hurbilduz egiten da.

h) Esplorazio sentSORIALA

Begi-nini edo pupilako erreflexuak egiaztatzen dira, baita ikusmen periferikoa ere (ikuseremuak), edo ikusmen kromatikoa (koloreen ikusmena) aztertzen da, daltonismoa baztertzeko, proba nagusiak aipatzearen.

Probaren emaitza anormalak

- Glaukoma. Egoera patologiko honetan, begi-barneko presioa (begiaren barruan dagoen likidoak eragiten du presio hori) handitu egiten da. Eta horrek, luzarora, nerbio optikoa lesionatu egiten du, ikusmen-galera ekarritz. Litekeena da azken emaitza bezala itsutasuna agertzea.
- Miopia. Errefrakzio-arazo bat da, begiak hobeto ikusten du gertutik urrutitik baino.
- Hipermetropia. Aurrekoaren kontrako errefrakzio-akatsa, begiak hobeto ikusten du urrunetik hurbiletik baino.
- Astigmatismoa. Errefrakzioko akats honetan, dena deformatuta edo desenfokatuta ikusten da, bai gertutik eta baita urrunetik ere. Kasu honetan, kornea ez da esferikoa, elipse formakoa baizik, eta horren eraginez irudiak leku edo foku bakarrean enfokatuak izan ordez, hainbat puntu edo gunetan enfokatzen dira, eta horrek **ikusmen zirriborrotsua** dakar.
- Presbisia. Kristalinoak duen enfokatzeko gaitasunaren galera progresiboa da; adinarekin lotua dago eta hurbileko objektuak ondo ikusteko zailtasuna dakar.
- Daltonismoa. Koloreei normal —gainerako pertsonak bezala, alegia— atzemateko ezintasuna da.
- Estrabismoa. Begi bat bestearekiko desbideratzen denean, elkarren arteko **lerrokadura** normala ez denean, agertzen den akatsa. ("Begi bakoitzak alde banatara begiratzen du")
- Kataratak, begi-lausoak. Begiko kristalinoan agertzen den lainoa edo zona opakua.
- Ultzerak, korneako infekzioak. Aurreko abrasio edo distrofiatan ez bezala, kasu hauetan, kornearen azaleko geruza gardenean **higadura** edo ultzera irekiak sortzen dira, baina ez zauri edo lesio **sarkorrik**.
- Malko-hodiaren **buxadura**. Malkoak begitik sudurrera daramatzan kanal-sistemaren buxada partziala nahiz totala izan daiteke, hainbat arrazoi direla medio.
- Anbliopia (begi alferra). Begi ez-**gainartzailean ikusmen-zolitasuna** galdu egiten da, lehen haurtzaroan umeak ez duelako begi hori batere ez edo apenas erabiltzen.
- Erretinopatia diabetikoa. Diabetea denbora luzean kontrolik gabe egon denean, begiko erretinak kalte progresiboa jasaten du, eta horrek ikusmenaren galera ekar dezake azken finean. ■

AURREKARI.- Antecedente. Antécédent.
BEGI-ZORROZTASUN.- Agudeza visual. Acuité visuelle.
BUXADURA.- Obstrucción. Obstruction.
GAINARTZAILE.- Dominante. Dominant.
HIGADURA.- Deterioro. Détérioration.
IKUSMEN ZIRRIBORROTSU.- Visión borrosa. Vision confuse.
IKUSMEN-ZOLITASUN.- Agudeza visual. Acuité visuelle.
IRAUNKOR.- Permanente. Permanent/e.
LERROKADURA.- Alineación. Aligment.
SARKOR.- Agudola. Aigu/ë.

Karlos Ibarguren

Emergentzietako Prestakuntza-arduraduna

② Ikastetxez ikastetxe ibili gara, 16-17 urteko ikasleekin, joan den udaberrian. **Bihotz-biriketako geldialdi** baten aurrean zer egin behar ote den erakutsi nahian, metodo berri-tzailea erabili eta bere balioa frogatu dugu.

Gaztetxoekin berpizte-lanetan¹

Osakidetzako zerbitzu-erakundea den “Emergentziak” arduratzen da gure erkidegoan ospitalez kanpo ematen diren larrialdi asko **artatzeaz**. Bere hiru zentro koordinatzaileetara sartzen diren deiei erantzunez, anbulantziak eta etxeetara doazen mediku eta erizainak mugitzen ditu, telefonoz eskaera konpondu ezin den kasuetan. Tratatzen dituen patologien artean bihotz-biriketako geldialdiak izaten dira larrienetakoak.

Zergatik erakutsi zer den berpiztea sanitarioa ez den jendeari?

Gure erkidegoan urtero 800 geldialdi inguru eman daitezke ospitalez kanpo. Aztertu ditugun datuek erakusten dute geldialdia sufritzen duten pertsonetatik ia % 90 ez dagoela baka-rrik. Zergatik ez du orduan % 16k besterik hasten **berpiztea**? Zergatik geratzen da **lekukoa** sanitarioak etorri arte besoak gurutzatuta zain? Faktore asko bilduko dira hau horrela izan dadin, eta guk denok, banan-banan hankaz gora bota nahi ditugu, patologia larri honen emaitzak hobetu asmoz.

Geldialdia ematen den mementotik hamar minutu baino gutxiago dauzkagu berpiztea hasteko, eta oso zaila da denbora horretan anbulantzia etxera iristea. Ondorioa argia da, beraz, lekukoak bi gauza egin behar ditu: abisua azkar eman eta oinarritzko berpiztea hasi. Gaur egun, hau ez da maiz egiten eta arlo hau hobetu beharra dago.

¹ Nahi izanez gero, artikulu honi buruzko ariketa-sekuentzia badaukazu Osatuz webgunean egiterik, bilatzailean 459928 idatzita.

Zergatik adin horretako jendeari?

Proiektua berritzailea da. Kaxa pertsonalizatu batean datorren DVD bat eta panpina bat erabiltzen ditu. Ordu-erdiko iraupena duen DVDari jarraituz, bakoitzak bere panpinarekin egiten ditu praktikak. Prestakuntza-ekintzak ordubeteko **iraupena** du denera, eskolatako klaseetara oso ondo moldatuz. Taldean jarraitzen dute emanaldia, eta ondoren bakoitzak kaxa etxera eramaten du eta bertan bere senideei berpiztea nola egin behar duten esplikatzeko die.

Sinplea eta laburra behar du izan. Kontzeptu argiak, maiz errepikatzen direnak. Jendeari beldurra kenarazi. Egoera honetan egin daitekeen okerreña besoak gurutzatuta geratzea da. Egiten dena egiten dela, beti izango da mesederako.

Odol-emaile taldeekin ere lan egin dugu. Hauek antolatu eta biltzea nekezagoa suertatu da. Denera, 5.000 kaxa erabili ditugu. Hartzaile bakoitzak 3 pertsona etxean prestatuz gero, 20.000 pertsona prestatzera heltzen gara.

Nola antola daitezke hainbeste prestakuntza-ordu?

Hau izan da akaso proiektuaren alderdirik politena. Nola iritsi 20 ikasleko 125 gelatan prestakuntza ematera? Unibertsitatera joan gara gure proiektuarekin eta harrera ezin hobea izan dugu. Bertako ikasleak buru-belarri sartu dira eta prestakuntza jaso ondoren, ikastetxez ikastetxe joan dira bertako irakasleei laguntza eman eta ikasleak prestatzen.

Erizaintzako eta medikuntzako ikasleak izan ditugu bidelagun eta dena koordinatzea zaila izan den arren, bertako arduradunek ere laguntza itzela eman digute.

Zer da azken finean erakutsi dieguna?

Bihotz-biriketako berpiztea lau kate-begi dituen katea da. Bakar batek huts eginez gero, emaitza txarra da beti. Kate honen lehen bi pausoak lekukoaren esku uzten ditugu. Berak deitu behar du azkar eta hasi behar du masajea. Hau nola egin erakusten diogu eta zuek ere gehiago jakin nahi baduzue, <http://www.osakidetza.euskadi.net/v19-emerhome/eu/> orrian duzue informazioa eskuragarri.

Azken bi pausoak, berriz, desfibrilazio azkarra eta **bizi-euskarri aurreratua** guk hasiko ditugu iritsi orduko.

Izango al du jarraipenik proiektuak?

Mementoz lehen fase hau amaitu eta balorazioak egin behar ditugu. Ikasle bakoitzak etxean zenbat senide prestatu dituen, denboratxo bat pasatu ondoren zer gogoratzen duten eta antzeko beste parametro batzuk ebaluatu beharko dira. Ondoren erabaki beharko da zein den berpiztea biztanleriari erakusteko modurik aproposena. ■

ARTATU.- Atender. S'ocupper de.

BERPIZTE.- Reanimación. Reanimation.

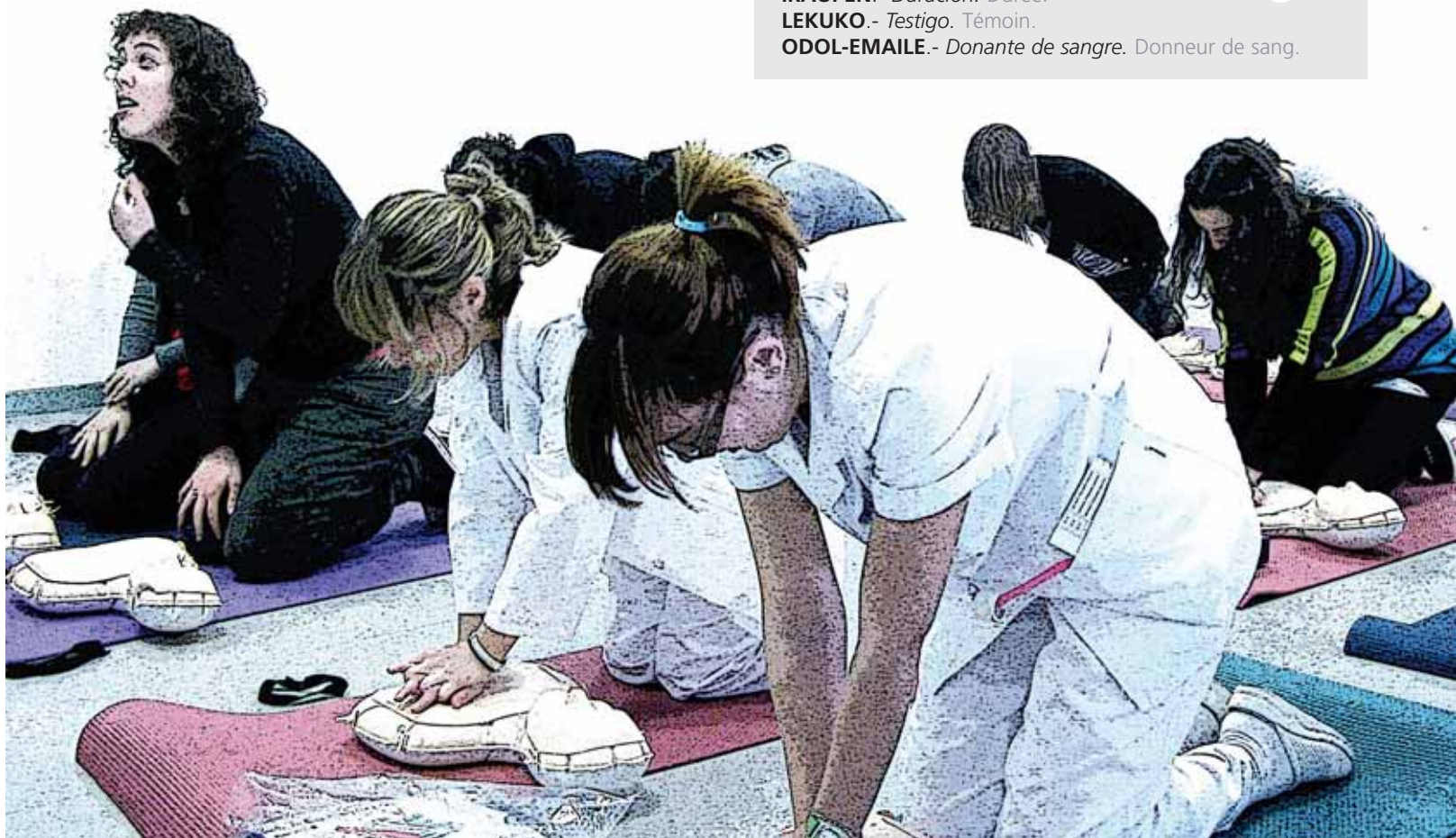
BIHOTZ-BIRIKETAKO GELDIALDI.- Parada cardiorespiratoria. Arrêt cardio-respiratoire.

BIZI-EUSKARRI AURRERATU.- Soporte vital avanzado. Support vital avancé.

IRAUPEN.- Duración. Durée.

LEKUKO.- Testigo. Témoin.

ODOL-EMAILE.- Donante de sang. Donneur de sang.

B1 Otsailaren 1ean hasi zen *Kerman, mintzalagun bila* bideo-esketxen emisioa ETBren hiru kateetan. Ordutik, astelehenetik ostiralera, egunero atal berri bat ikusteko aukera izan dugu. Saio berriarekin batera, HABEren www.ikasbil.net atarian Kerman protagonista duten bideoen gaineko lanketa didaktiko propioa aurkituko dute erabiltzaileek.

Kerman, mintzalagun bila

Nolakoa da programa?

KERMAN, mintzalagun bila programa euskara eguneroko egoeretan erabiltzeko dago pentsatuta; entretenimendua eta umorea uztartzeko, hain zuzen, era guztietako ikusleen gustuko izan dadin.

Helburua euskaldun berriei hizkuntza erabiltzeko tresna baliagarriak eskaintzea da (A2 mailakoetatik hasita), baina baita ikusleak entretenitzea ere (*reality*a eta umorea uztartuta), guztia ere euskaldun zaharrak edota euskara ez dakiten ikusleak ere ez gogaitzeko.

Mini-espazio arinez osatutako formatuen aldeko apustua egin da, jarraitzen errazak direlako eta euskaraz ez dakitenek edota ondoegi egiten ez dutenek ere ikus dezaketelako, katea aldatu beharrik izan gabe.

Saioak independenteak dira, eta ez da aurreko edota ondorengo atala ikusi beharrik ulertzeko. Nabarmentzekoa da programak duen umore kutsua, guztia ere, ikusleak animatzeko.

Formatu berritzaileago baten aldeko apustua egin da, *reality* erakoa, agertoki naturaletan filmatua, protagonista errealekin (ez aktoreekin!); kaleko jende anonimoarekin hitz egiten du, horrenbestez, Kermanek. Solaskide horiek, gainera, freskotasuna eta tokian tokiko euskararen ñabardurak gehitzen dituzte.

Formatu honek, hortaz, entretenimendua eta umorea albo batera utzi gabe, euskara irakasteko ere balio du.

Eta Kerman bera, nolakoa da?

KERMAN euskaldun berri kaskagorria da. Urteak daramatza euskara ikasten, era guztietako metodoekin egin du proba, baina oraindik ere ez da euskaraz hitz egiteko gauza. Halaxe gertatzen zaio makinatxo bat euskara ikasleri.

Baina Kerman egoera tamalgarri hau behin betiko amaitzeko prest dago.

Era guztietako egoerei eta solaskideei egingo die aurre Kermanek, eta moldatu ere moldatuko da egoera horietan; azkenean, ibilbidearen amaieran, euskaraz mintzatzeko gauza izango da.

Era berean, txoko guztietako euskaldun berriei berarekin bat egiteko gonbita egingo die, lotsa gal dezaten.

Hala, kalera irtengo da Kerman, aurrez aurre topatuko dituen euskaldun guztiak zoratzera.

Kerman www.ikasbil.net atarian

Hasieran adierazi bezala, HABEren www.ikasbil.net atarian Kerman protagonista duten bideoen gaineko lanketa didaktiko propioa aurkituko dute erabiltzaileek hainbat ataletan banatuta: lexikoa, ulermena, gramatika, funtzio komunikatiboak eta ahozkotik idatzirako aldeak nabarmenduko dituzten sailak, hain zuzen ere. Horretaz gain, bideo-esketx bakoitzaren transkripzioa eskainiko du atariak, entzun bitartean, aurretik edo ondoren, testua irakurri ahal izateko.

Euskaltegian ikasitako guztia kanean, tabernetan, dendetan, erakundeetan eta abarretan erabiliko ditu Kermanek... Toki horietan guztietan kaleko jendearekin jardungo du, eta ez dute jakin ere egingo zertaz arituko diren... Izan ere, Kermanek arau gramatikalak bere modura erabiliko baititu.

Zorterik badu, kaleko jendeak behar dituen hitzak eta egiturak topatzen lagunduko dio; bestela, berriz, bakarrik moldatu beharko du...

Oihan Vega da Kerman

Kermanen azalean Oihan Vega dago. Aktore-komunikatzaile-umorista da bera, euskara menderatzen duena. Nolanahi ere, euskaldun berriarena egitera irtengo da kalera. Euskaldun berri oso berezia, hori bai. Euskararekin duen interesak ez du amaierarik izango, eta solaskideei behar duen guztia ateratzen saiatuko da, harik eta behar duen informazioa lortu arte.

Parean duen ororekin arituko da hizketan Kerman, eta ematen duena baino gutxiago dakiela sinetsaraziko die, baita estutasunetan ipini ere... Guztia ere, mota guztietako hiztegia, esapideak eta egiturak lantzeko helburua gogoan duela, baina betiere euskaraz.

Eguneroko egoerak

Programaren abiapuntua bat-bateko egoerak dira, espontaneoak... Egoera horietan ezinbestekoak dira kanean topatutako pertsonak, Kermanekin buruz buru jardungo dutenak, betiere nolabaiteko umore kutsuarekin.

Baina, bestalde, Kermanek kasuan-kasuan jorratu beharreko unitate linguistikoak eta didaktikoak oso garbi ditu: zer esamolde erabili behar dituen, solaskideengandik zer hiztegi ikasi behar duen, baita egingo dituen akatsak ere.

Programa bakoitza toki batean grabatuta dago (azoka, unibertsitatea, botika, trena, geltokia...), eta egoera bakoitzean hizkuntza trebetasun desberdinak landu beharko ditu.

Hala, egoera horietako bakoitzean komunikazio-helburu desberdinak jorratuko ditu: norbere burua aurkeztu; alderaketak egin; iritzia eman, zalantza edota desadostasuna adierazi...

EUSKARA MAILA ETA ELEMENTU DIDAKTIKOAK

Eduki linguistikoak

Kermanek eduki linguistiko jakinak lantzen ditu egoera bakoitzean. Izango dituen elkarriketa guztiek, herriak, euskalkiak, pertsonaiak eta bestelakoak ezagutzeko ez ezik, bestelako helburu zehatzago bat ere badute: ikusleari gramatika, joskera, hiztegia eta esamoldeak irakastea edota gogoraraztea.

Ohiko akatsak

Halaber, Kermanek alde aurretik daki egoera horietako bakoitzean euskaldunek (nola berriek hala zaharrek) egin ohi dituzten akatsak, eta bota egingo ditu akats horiek, ondoren grafismo bidez ilustratzeko eta zuzentzeko: Izan ere, solasaldietan, soinu eta grafismo ereduak txertatu baitira jorratutako elementuak nabarmentzeko: hiztegi berria, akatsak, adierazpideak, ondo esanak...

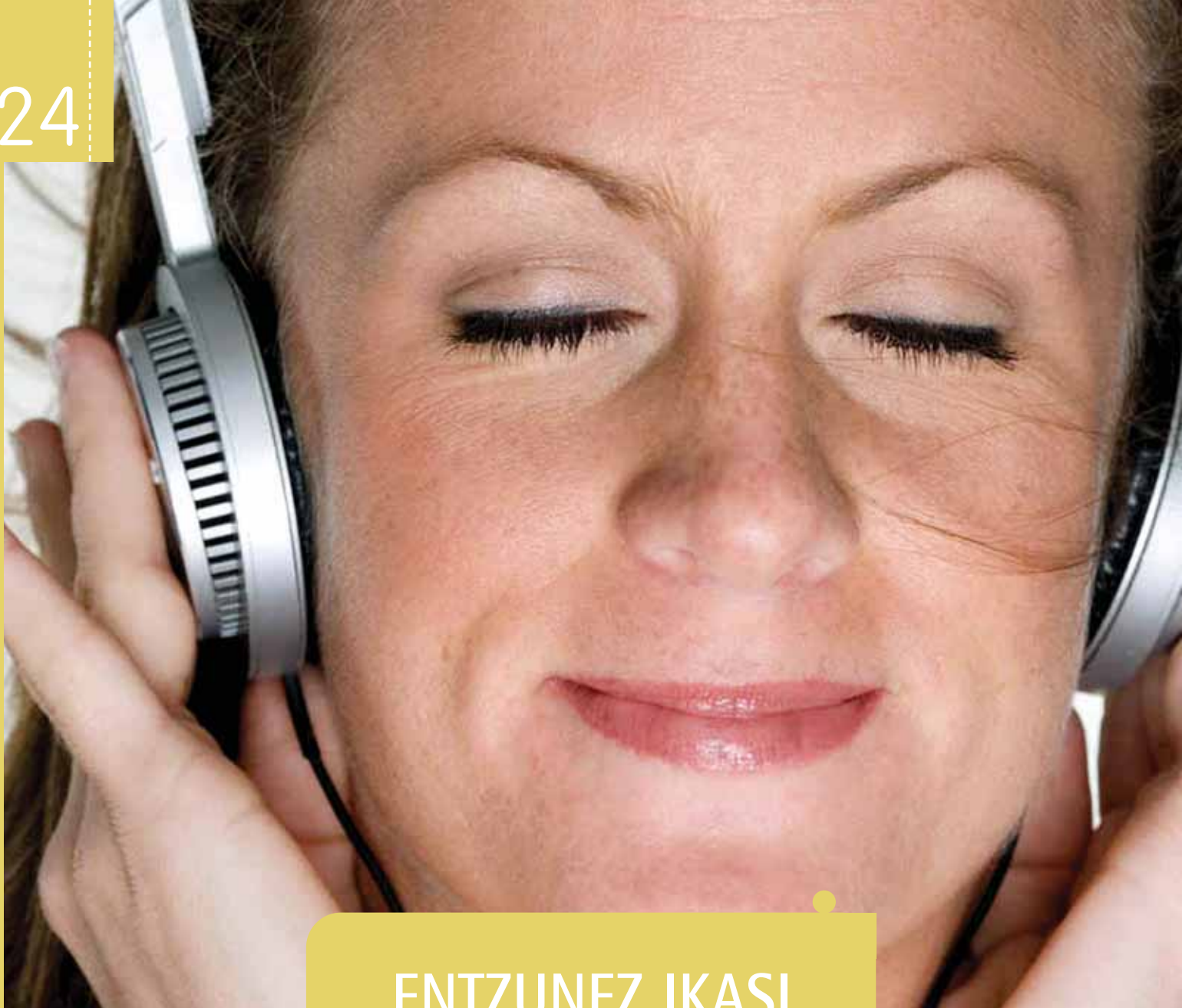
Offeko ahots batek emandako azalpenei esker, modu oso didaktikoan erabilitako egiturak, adierazpideak eta hiztegia agertzen dira pantailan, oso LABUR, ZEHATZ eta ADIBIDEZ LAGUNDUTA.

Euskara maila

Esketxetan landuko den euskara maila Europako markoak zehaztutako A2 maila izango da; maila horretako ikasleek eguneroko gaitan moldatzeko hizkuntza trebetasunak izan beharko lituzketela kontuan hartuta.

Nahiz eta atalak autonomoak eta trukagarriak diren, eduki didaktikoek nolabaiteko jarraipena dute. Hartara, lehendabiziko ataletan egitura eta hiztegi samurragoak landuko dira, egoera sinpleagoak... Asteek aurrera egin ahala, zailtasun maila handitzen joango da. Baina guztia ere poliki-poliki nabarituko da. Ikuslea ez da sekula ere eduki horiei begira egongo, konturatu ere egin gabe jabetuko da, programarekin ondo pasatzen duen bitartean.

Programaren amaieran, protagonistak rola aldatu eta irakasle- eta komunikatzaile-lanak egingo ditu. Hala, programan landutako gaitasun linguistikoak labur-labur azalduko ditu. ■

ENTZUNEZ IKASI

B1 Euskara-ikasle den, izan den edo ikastera animatu berri den norbait ezagutzen duzu, ziur aski. Zu zeu ere horretan zabiltza, bidean, ikas-prozesuan. Azken bi aleotan aditzera eman dugunez, bai Euskal Telebistan (ikus 6-7. orrialdetako GAURGERO saila) bai Euskadi Irratian, tarte bat eskaintzen diote euskara ikasten ari den jendeari. Bigarren honetan, *Ele-alea* irratsaioan, hain zuzen ere, Xabier Sukia aurkezleak elkarriketatu dituen bi pertsona ezagunek esandakoa ekarri nahi izan dugu sekuentzia honetara, beren ereduari jarraituz, zuk ere zure esperientziaren berri idatziz eman diezaguzun.

[Sekuentzia Didaktikoa]

Helburua gauzatzeko, hauek izango dira egingo dituzun lanak:

- Elkarriketak irakurriko dituzu, bertan azaltzen den hiztegiaren eta mamiaren berri jasoz.
- Elkarriketetan erabilitako hizkuntza moldeei erreparatuko diezu, batez ere zuretzat berriak diren egiturei erreparatuz.
- Emandako puntuen arabera idatzia osatuko duzu, elkarriketetako protagonistek egin dutenaren antzera.
- Zure testuko informazio xehe eta jakin bat aparteko testu labur batean jasoko duzu.
- Egindako lana erakusteko modukoa dela uste baduzu, eskaintzen dizkizugun bideren bati heldu eta bidali egingo diguzu.

1 FAKUN AZNAREZ: "HIZKUNTZA EZ DA MAGIA, PROZESU LUZE BAT BAIZIK"

Argentinakoa da Fakun Aznarez, Koska irratiko esataria. Euskara ikasten egin duen ibilbideaz galdetu dio Xabier Sukiak Euskadi Irratira egindako bisitan.

XABIER SUKIA.- Hogeita hamazazpi urte dituzu, Argentinan, Buenos Airesen, jaioa, hemeretzi urte zenituela Madrilera joan zinen eta handik, Euskal Herrira. Gaur Berangon (Bizkaia) bizi zara.

FAKUN AZNAREZ.- Bai, Berangon, Ibaizabal ibaiaren **bokaletik** oso gertu.

X. S.- Euskararekin izan zenuen lehen harremana Buenos Airesen izan zen, musikari esker.

F. A.- Bai, musikari esker: *Kortatu*, *Jotakie*, *Cicatríz*, *Kontuz-Hi!* taldeei esker. Maketa batean zeuden lau taldeen eskutik entzun nuen bai Euskal Herriaren berri bai euskararen berri. Duela gutxi argitaratu ziren berriro disko zahar horiek eta esan behar dut niretzat oso berezia zela **buruz** hainbat abesti ikastea eta gero, **urteen poderioz**, konturatzea eta ulertzea zer abesten nuen. Anari abeslaria, adibidez, erreferentziatzeko pertsona da niretzat, bere abesti guztiak buruz nekizkien eta bera ezagutu nuenean niretzat oso **une** berezia izan zen. Nire ustez, musika oso enbaxadore ona da euskara **zabaltzeko**, euskara **hedatzeko**.

X. S.- Euskara ikasteko zure prozesu horretan inoiz edo esan zenuen ikasten ari zinela, "badakit euskaraz, hitz egin dezaket, komunikatzen naiz, moldatzen naiz euskaraz".

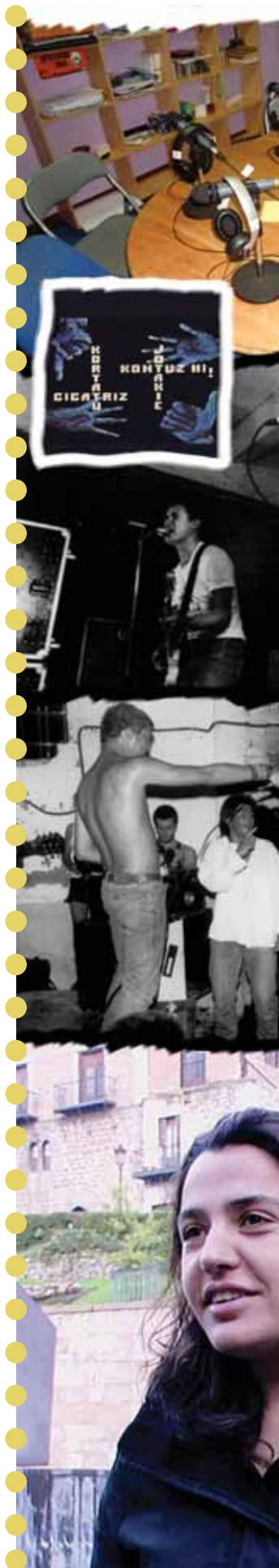
F. A.- Ba, hori esan nuen irratia lehenengo aldiz ulertu nuenean. *Gaztea* irratia, *Euskadi Irratia*, *Bilbo Hiria* entzuten nituen nik. Kontuan izan behar dugu nik **gogotsu** heldu niola euskara ikasteari, baina euskara ez dela izan ikasi dudana gauza bakarra. Nire bizitzan gauza asko ikasi ditut, baina gehienak aukeratu nituen edo curriculumean sartzeko edo zerbait lortu nahian. Euskara Madrilén hasi nintzen ikasten. Madrilén egunero ordubetez hizkuntza eskolan, eta bertako lagun guztiek esaten zidaten, zergatik, zertarako?. Erantzuna haxe zen: Euskal Herria ulertzeko, **noizbait** hona etortzeko eta integratuta sentitzeko, ze azken batean, Bulgarian egongo banintz, ingelesarekin moldatuko nintzateke, baina bulgariara hitz egin beharko nukeela uste dut.

X. S.- Zailtasun handiak izan al zenituen euskara ikasteko garaian?

F. A.- Batzuk bai, baina **nahia**, gogo oso garrantzitsua da bide batean, prozesu batean, ulertu nahi badut zer gertatzen den hainbat lekutan, irakurri nahi badut egunkaria, irratia ulertu nahi badut... ikasi beharra daukat. Gogoz, pozik joatea euskaltegira, hori da zailena. Adibidez, ez dut lortu frantsesa ikastea, hitz egin dezaket oso gutxi, ulertzen dut, baina nire familiaren zati bat Iparraldean dago eta euskaraz egiten dugu, baina hortik aurrera, ezer ez. Hizkuntza ez da magia, prozesu luze bat da eta baditu une **latzak**, une gogorrak, oso une onak, primerakoak, baina azken batean, zaila da.

X. S.- Zerk amorrarazten zaitu?

F. A.- Entzutea *sudaka* naizela, eta gainera euskara ez dakien norbaitek esatea, adibidez, Euskal Herrian. Hori gertatu zitzaidan Madrilén, baina hemen ni euskaraz aritzea eta *sudaka* naizela entzun behar izatea, hori oso gogorra da niretzat. Argentinako lagunekin gaztelaniaz hitz egiten dudanean, esaten didate espainolez ari naizela, **urruntze** horrek esan nahi du joan egin zarela eta ez duzula **berreskuratuko** lehen zenuen hizkuntza.

X. S.- Ondo pasatzen al duzu Euskal Herriko jaietan?

F. A.- Bai, oso ondo, nik diot askotan behin baino gehiagotan jaio naizela. Behin, lehenengo aldiz jaio nintzenean. Bigarren aldiz, Euskal Herrira iritsi nintzenean, zeren berreskuratu egin nahi nuen galdutako denbora eta hogeita zortzi urte nituela festaz festa ibiltzen nintzen. Garai hartan, jai zale amorratua nintzen, baina azken urteotan familia dela eta, aldatu egin da dena. Hemen, jai herrikoiak izugarriak dira, antolaketa izugarria dago eta **eredugarriak** dira. Nik Sanferminak ezagutu nituenean pentsatu nuen Brasilen badirela inauteriak, baina Iruñekoak ere jai handiak direla.

X. S.- Euskaltegiko ariketak eta gogoan dituzu?

F. A.- AEKn lantzen dena batez ere mintzapraktika da, nahiz eta idatzizko ariketak ere bagenituen, baina euskaltegian sartu nintzenean zerbait banekien eta irakasleak esan zidan bigarren mailan hasteko. Niretzat besteen maila oso altua zenez, bost egun eman nituen pentsatzen ulertu behar nituela, baina batez ere irratia ulertu behar nuela. Belarria egitea oso garrantzitsua da, horregatik, nik poz handiz hartu dut *Ele-alea* bezalako irratsaio bat martxan jarri izana.

X. S.- Mantentzen al dituzu euskaltegian sortutako harremanak?

F. A.- Bai, baina batez ere irakasleekin, batzuetan topo egiten dut beraiekin kalean, eta oso pertsona **esanguratsuak** dira niretzat, asko lagundu zidaten. Oso jende erreferentziala da niretzat, euskara irakatsi zidaten eta ezin diet behar bezala **azaldu** nire esker ona.

X. S.- Akats asko zuzendu al dizkizute zure bizitzan? Ba al dago ohitura hori? Kanean, jendeak... ez euskaltegian.

F. A.- Hori pertsonaren arabera da, nik denei eskatzen nien zuzentzeko, zuzenketa hori behar nuelako, baina badaude zuzendu nahi ez dutenak ere. Adibidez, lagun batek ez dit zuzendu nahi izaten. Nik asko ikasi nuen eta ikasten ari direnentzat nire gomendioa da posta elektronikoko bidez jende euskaldunarekin harremana izatea, **esamoldeak** ikasi eta kopiatzeko. **Azertu** zergatik idazten duten era batera ala bestera... oso interesgarria da. Idazten ikasten duzu, baita irakurtzen ere, eta irratia lagunantzaz, are gehiago.

Jaioterria: Buenos Aires, Argentina

Adina: 37 urte

Lehen harremana euskararekin: Buenos Airesen, euskal musikari esker.

Euskara ikasle, non eta noiz: 19 urte zituela, Madrileko Hizkuntza Eskolan. Ondoren, AEKn.

Trikimailuak: Euskal musika entzutea eta hitzak buruz ikastea, lagunek zuzenketak egitea, irratia entzutea.

Bere gomendioa: Posta elektronikoko bidez jende euskaldunarekin harremana izatea.

Zertarako ikasi du euskara: Euskal Herria ulertzeko, integratuta sentitzeko.

AKATS.- Error. Erreur.

AMORRATU.- 1. Dar rabia.

2. Apasionado/a.

1. Devenir furieux/euse. 2. Passionné/e.

AZALDU.- Explicar. Expliquer.

AZERTU.- Analizar, examinar. Examiner.

BERRESKURATU.- Recuperar. Récupérer.

BOKALE.- Desembocadura. Estuaire.

BURUZ.- De memoria. Dé mémoire.

EREDUGARRI.- Ejemplar, representativo/a.

Exemplaire.

ESAMOLDE.- Expresión. Expression.

ESANGURATSU.- Significativo/a.

Expressif/ive.

GOGOTSU.- Con muchas ganas.

Avec enthousiasme.

HEDATU.- Zabaldur. Divulgar. Diffuser.

LATZ.- Duro/a, difícil. Difficile.

NAHI.- Deseo. Désir.

NOIZBAIT.- Alguna vez. Quelquefois.

UNE.- Momentua. Momento. Moment.

URRUNDU.- Alejar. (S')éloigner.

URTEEN PODERIOZ.- A través de los años.

Tout au long des années.

ZABALDU.- Hedatu. Divulgar. Diffuser.

ZUZENDU.- Corregir. Corriger.

2 JABIER MUGURUZA: "EUSKARA ERABILTZERA AUSARTZEKO, INPORTANTEENA DA OINARRI SENDO BAT ESKURATZEA"

Jabier Muguruza musikari, kantari eta idazlea da, baina euskara-ikasle eta irakasle aritu zeneko garaia kontatzera gonbidatu du Xabier Sukiak.

XABIER SUKIA.- Gustatuko litzaiguke ezagutzea euskara ikasten hasi zineneko zure bizitzaren garai hura. Gogoan al duzu?

JABIER MUGURUZA.- Beno, **pasarte** batzuk bai, behintzat, eta inpresio orokor bat ere badut. Gogoan dut oso gogor ekin niola ikasteari, oso fuerte hasi nintzela, bospasei orduko ikastaro batean, eta horrela aritu nintzen, bi ikasturtez edo, oso gogor. Uste dut gainera oso sistema ona dela gogor hastea. Hori Irungo Udal Euskaltegia izan zen eta handik AEKra joan nintzen eta bertan beste hiruzpalau urtez edo aritu nintzen, gutxi gorabehera.

X. S.- 1960an Irunen jaioa, bertan bizi zara orain ere. Bost urte zenituenetik musikaren munduan zabiltza, hamar disko bakarlari moduan, baina gehiago ere badi-ra, tartean kolaborazioak eta abar eta beste taldeekin egindako proiektuak ere bai, haurrentzako diskoak, besteak beste. Zortzi liburu, irratan ere entzuten zaitugu, egunkarian ere irakurtzen zaitugu eta inoiz pentsatu al duzu euskara ikasten ari den norbaitentzat eredu bat izan zaitezkeela?

J. M.- Ez nuke nahi, **eredu** hitzak beldurra edo ematen dit... ez dakit, ez zait **sobera** gus-tatzen. Baina bueno, nire **ahaleginak** balio badu edo balio badezake beste batzuek animatzeko eta ikusteko posible dela, eta abar eta abar, bada, ongi etorria izan dadila.

X. S.- Ikasle eta irakasle izan zara. Non izan dituzu problema gehiago, ikasle bezala ala irakasle bezala?

J. M.- Ikasle bezala izan nituen gorabehera batzuk eta momentu delikatu samarrak ere bai. Nik uste dut euskara hasieran ez dela oso erraza edo ez dela erraza egiten erdal buruaren-tzat: badakizu, sintaxia-eta nahiko desberdina da eta momentu batzuetan **ezintasun** pun-tutxo bat ere sentitu nuen. Gero, aurrera egin eta animatu egin nintzen. Irakasle gisa guz-tiz desberdina da esperientzia. Pixka bat ikusi eta bizi egiten dituzu ikasleen arazoak eta identifikatuta ere sentitzen zara, baina jada beste puntu batetik ikusita.

X. S.- Ikasle-garaian zer zen ikastea gehien kosta zitzaizuna?

J. M.- Ikasle garaian eta gero irakasle gisa gogoratzen dut afarietan eta, pixka bat askatu eta aipatzen zen kontu bat, eta nik bizi izan nuena da naturaltasun falta sumatzea. Ikasi dituzu gauza batzuk, badakizu gauza batzuk esaten, baina esaten duzu "falta zait niri natu-raltasun hori" beharrezkoa dena komunikaziorako, ze komunikazioa ondo dago, baina naturaltasunik gabe... Eta hori lortzeko, hizkuntza errazten saiatuko nintzateke. Batzuetan konplikatzeke **joera** izaten dugu. Aditza oso adibide garbia da eta ni ez naiz **aditua**, baina proposatuko nuke aditzean, adibidez, **ahalerarekin** jokatzeko eta gauzak sinplifikatzeko.

X. S.- Zenbat urte dira euskara ikasi zenuela, esan badaiteke?

J. M.- 19-20 urte nituela hasi nintzen ikasten, begira, orduan musika-irakaslea nintzen Hondarribian eta ikasle batzuk etorri eta gaztelaniaz apenas zekiten eta hasi nintzen pixka bat kontzientzia hartzen eta pentsatzen ez zela normala: neska-mutil haiek zailtasunak iza-tea nirekin komunikatzeko... Orduan hasi nintzen pentsatzen euskara ikasi behar nuela.

X. S.- Ate asko zabaldu al dizkizu euskara ikasteak?

J. M.- Bai, ni pozik nago. Garai hartan, gainera, nire inguruko jendea ere martxan jarri zen eta handik gutxira aukera izan nuen Xabier Lete eta Imanol Lartزابalekin eskusoinua jotze-ko eta beraiekin harremana izan nuen. Handik beste lauzpabost urtera Atxagarekin eta. **Inguruak** asko laguntzen du, elkarrekin lanean aritzen ginen: horrek asko laguntzen du, ingururik gabe, ez baduzu giro egokia, kosta egiten da.

X. S.- Zuri zerk ematen dizu mina?

J. M.- Euskara ikasteari buruz ari garela, orain arte kontu onak besterik ez ditut aipatu: giroa, euskal jendea ezagutu izana, eta abar... eta orain minaz galdetzen didazu eta esango dizut niretzat pixka bat **mingarria**, **etsigarria** ere izan dela, nik garai hartan **irudikatzen** nuela euskal jendea eta euskal mundua askoz ere euskaltzaleago gero ikusi dudana baino.

X. S.- Euskaldun berri hitza hiztegietatik kendu beharko al genuke?

J. M.- Ez dakit, orain dela gutxi proposatzen zuten **leloa** zen "denok euskaldun berri" Ez dakit kendu beharko litzatekeen, nik oraindik ere diferentzia batzuk ikusten ditut, baina bueno, euskaldun zaharrak landu duena eta inplikatu dena, azkenean, antzekoa izan daiteke.

X. S.- Zer da zailagoa, euskara ikastea ala euskaraz bizitzea?

J. M.- Ez dut uste euskara ikastea erraza denik (nahiz eta badakidan agian hau esatea ez dela politikoki zuzena), ahalegin bat egin behar da. Baina zuk zeuk bide batzuk (lehenago giroa aipatu dut) bilatzen badituzu eta gero komunikabideak erabili –ni gogoratzen naiz irratia eta telebista eta lagundu zidatela, **franko**–. Ahalegin hori eginez gero eta bideetan asmatuz gero, garbi dago ikas daitekeela eta jende asko gara ikasi dugunok. Izaten da etapa bat, momentu bat, nahiko larria eta hori **gaindituz** gero, arazorik ez.

X. S.- Gogoan al dituzu euskaltegi garaiko ariketak?

J. M.- Bai, nik arazo pixka bat izaten nuen mitologiarekin... ez nuen oso gogoko garai hartan eta irakasle batzuk nahiko **tematuta** zeuden gaiarekin eta nik nahiago izaten nuen literatura edo kantuak lantzen zituztenean. Gusturago aritzen nintzen.

X. S.- Bazenuen sarritan egiten zenuen akatsen bat?

J. M.- Ez, nahiko **ziurra** izaten nintzen, baina gero, gehiago kostatzen zitzaidan, adibidez, hizketan hastea. Gogoratzen naiz egunen batean esaten baziguten plazara joateko, kosta egiten zitzaidala hitz egitea, zerbait gaizki esango ote nuen edo beldur. Beldur horiek ez dira oso onak hizkuntza bat ikasteko. Konprobatu izan dut beste hizkuntza batzuekin ere, baina hori bai, esaten nuena normalean nahiko ondo esaten nuen.

X. S.- Irakasle izan zaren aldetik, gomendioren bat emango zenioke orain buru-belarri euskara ikasten ari den horri?

J. M.- Bai, oso gomendio umila emango nioke: oinarri bat hartzeko eta ez mila kontu. Inportanteena da oinarri sendo bat eskuratzea, zeren ziurtasunik gabe ezin da gero ausartu. Minimoa ikasi eta gero, aurrera, gero ikasiko duzu hiztegia eta nahi baduzu, aditz ia ezinezko horiek. Nik asko ez dakizkit. Baina kontua da moldatzea eta ondo. Bai hizkuntzaren **muina**, adibidez, NOR eta NORK bereiztea, ERE bere lekuan sartzea... Gauza horiek ere, gaizki erabiltzen direnak, horiek nik uste dut ondo ikasi behar direla.

Jaioterria: Irun, Gipuzkoa.

Adina: 49 urte

Euskara-ikasketa eta irakasle, non eta noiz: Irungo Udal Euskaltegian eta AEKn.

Trikimailuak: Hizkuntza errazten saiatzea, ikasteari gogor ekitea, inguruaz etekina ateratzea.

Bere gomendioa: Oinarri sendo bat eskuratzea.

Zertarako ikasi du euskara: Komunikatzeko zailtasunak gaunditzeko.

ADITU.- *Experto/a. Expert/e.*

AHALEGIN.- *Esfuerzo. Effort.*

AHALERA.- *Modo potencial.*

Conditionnel.

BURU-BELARRI.- *Con afán, con ahínco.*

Totalement.

EREDU.- *Modelo. Modèle.*

ETSIGARRI.- *Desesperante. Désespérant/e.*

EZINTASUN.- *Impotencia. Incapacité.*

FRANKO.- *Asko. Mucho/a. Beaucoup.*

GAINDITU.- *Superar. Dépasser.*

INGURU.- *Entorno. Autour.*

IRUDIKATU.- *Imaginar, concebir. Imaginer.*

JOERA.- *Tendencia. Tendance.*

LANPETU.- *Atareado/a, ocupado/a.*

Occupé/e.

LELO.- *Eslogan. Slogan.*

MINGARRI.- *Doloroso/a. Douloureux/euse.*

MUIN.- *Meollo. Substance.*

PASARTE.- *Fragmento. Fragment.*

SOBERA.- *Gehiegi. Demasiado. Trop.*

TEMATU.- *Empeñar (se). S'obstiner.*

ZIUR.- *Seguro/a. Sûr/e.*

3 LABURBILTZEKO

Aurreko orrialdeetan irakurri ahal izan dituzun elkarriketetan Fakun Aznarezek eta Jabier Muguruzak erabili dituzten hainbat egitura eta molde ekarri ditugu bi orrialdeotara, adibide banaz lagunduta, laburpen gisa:

-(R)I ESKER(RAK)

Nire lagunei esker lortu dut bizitzan aurrera egitea.

-(E)N ESKUTIK

Hainbat artistaren eskutik etorri da erakusketa eratzeko ideia.

-(E)N USTEZ

Nire ustez, komunikabideei esker, gero eta errazagoa da euskara ikastea.

BAI... BAI...

Jangelan gertatzen dena gu guztion kontua da, bai gurasoak bai haurrak inplikitzen gaitu eta.

-(e)N BERRI ENTZUN/IZAN

Oraindik ez dugu gertatutakoaren berri izan, denbora gutxiegi igaro delakoan nago.

GISA

Irakasle gisa lan egitea gustukoago du Amaiak bulegari gisa baino.

-(R)I EKIN/-T(Z)EARI EKIN

Euskara ikasteari ekin dio nire lagun batek eta oso gustura dabil!

-(E)Z GERO

Irratia egunero entzunez gero, gauzak euskaraz entzutera ohitu egiten da belarria.

ESAN BEHAR DA/DUT... -(E)LA

Esan behar da jende gehiegi etorri dela eta batzuk atera egin beharko dutela, ezta?

KONTUAN IZAN BEHAR DUGU... -(E)LA

Kontuan izan behar dugu denok ere nekatuta gaudela, beraz, atsedena hartzea izango da onena.

GARBI DAGO... -(E)LA

Garbi dago gogotsu ikastea dela aurrera egiteko dagoen modurik onena.

GOGORATZEN NAIZ/GOGOAN DUT... -(E)LA

Gogoratzen naiz/gogoan dut gazte nintzela gauzak askoz ere merkeago zeudela.

USTE IZAN... -(E)LA

Nik uste dut hobe dela gutxiago hitz egin eta lan gehiago egitea.

OSO GARRANTZITSUA DA... -T(Z)EA

Adituen ustez, oso garrantzitsua da hurrekin ahalik eta denbora gehien ematea.

NIRE GOMENDIOA DA...-T(Z)EA

Daukazu arazoa konpontzeko nire gomendioa da zure senideekin hitz egitea.

KONTUA DA... -T(Z)EA

Horrelako egoeretan, kontua da burua hotz mantentzea eta beldurrik ez adieraztea.

KOSTA EGITEN DA... -T(Z)EA

Haserre gaudenean, kosta egiten da oker gaudela onartzea.

EZ DUT USTE... -(E)NIK

Ez dut uste hain berandu denik! Goazen beste trago bat hartzera!

EZ DAKIT... -(E)N

Ez dakit zer gertatzen den taberna honetan, baina beti jendez gainezka dago.

DUELA GUTXI

Esan didate duela gutxi hasi dela saioa, beraz, mugi gaitezen eta goazen barrura!

URTEEN PODERIOZ

Ez dakit zergatik, baina urteen poderioz jendea lotsagabeago bihurtzen dela sumatu dut.

GARAI HARTAN

Ez galdetu niri, garai hartan Begoña baitzen arduraduna.

-T(Z)EA PROPOSATUKO NUKE/NIOKE...

Idatzi hori ahalik eta azkarren bukatzea proposatuko nuke nik, gaur bertan bidali ahal izateko.

EZ NUKE/HUKE/LUKE... NAHI

Ez nuke Aneren lankidea izan nahi, beti haserre dabil eta.

... EMANGO/ESANGO/AHOLKATUKO NIOKE/HIOKE/LIOKE...-T(Z)EKO

Nik gomendio umil bat emango nioke jendeari hobeto ikasteko: patxadaz har dezala.

Ikus dezagun orain nola moldatzen zaren zu aurreko egitura horiek behar bezala erabiltzen. Zuzen itzazu hurrengo esaldiotan aurkitzen dituzun akatsak (baldin badaude):

1. Nire gurasoei esker lortu dut ikasketak aurrera eraman.
2. Irakasleak eskutik etorri da bilera antolatzeke ideia.
3. Dakitenei ustez, hobe da denbora gutxi, baina behar bezalakoa eskaintzea haurrei.
4. Denek zekiten gertatutakoa, bai lagunek baita senideek.
5. Nik ez dut hori berri izan, eta zuk?
6. Ikaslearen gisa ezagutu nuen nik, baina orain sukaldaria dela entzun dut.
7. Beste erremediorik ez dagoenez, lana ekin beharko diogu.
8. Galdetu gero, ezetz esango dizu Anabelek, beraz, ez ezer esan.
9. Honelako egoeretan esan behar da ez dago denborarik eta aurrera jarraitzeko.
10. Zerbait erosi nahi dugunean, kontuan izan behar dugu ez da hain erraza erosketa on bat egitea.
11. Nire ustez, garbi dago egoerak okerrera egingo du 2010ean.
12. Gurasoen etxean bizi nintzenean gogoan dut egunero 7etan gosaltzen genuen.
13. Joan behar dut uste al duzu?
14. Nire haurrentzat oso garrantzitsua da etxera garaiz iritsi.
15. Eskuarlean duguna txukun egiteko, nire gomendioa da pazientziatz hartu.
16. Esan didatenez, kontua da Amaiak ez du ezkondu nahi.
17. Hotz egiten duenean, kosta egiten da goizean goiz jaiki.
18. Oraindik ere ez dut uste Erromara zurekin joango naizen.
19. Benetan esaten dizut, ez dakit zer egin dezakegu Marta gusturago sentitzeko.
20. Duela gutxitik esan zidaten lanik gabe geratuko nintzela, baina lasai nago.
21. Urtearen poderioz ikasten da gauzak hobeto egiten.
22. Nik ez dut gogoratzen zer gertatu zen garaiko hartan, hainbeste urte pasa dira!
23. Ni zu banintz, soldata igo proposatuko nioke nire nagusiari.
24. Juanjok ez luke nahi bakarrik joan, zurekin baizik.
25. Ni zu banintz, denbora gehiago eman nioke zure lagunari pentsatzeko.

1. Nire gurasoei esker lortu dut ikasketak aurrera eramaten.
2. Irakasleak eskutik etorri da bilera antolatzeke ideia.
3. Dakitenei ustez, hobe da denbora gutxi, baina behar bezalakoa eskaintzea haurrei.
4. Denek zekiten gertatutakoa, bai lagunek bai senideek.
5. Nik ez dut hori berri izan, eta zuk?
6. Ikasle gisa ezagutu nuen nik, baina orain sukaldaria dela entzun dut.
7. Beste erremediorik ez dagoenez, lanari ekin beharko diogu.
8. Galdetu gero, ezetz esango dizu Anabelek, beraz, ez ezer esan.
9. Honelako egoeretan esan behar da ez dagoela denborarik eta aurrera jarraitzeko.
10. Zerbait erosi nahi dugunean, kontuan izan behar dugu ez dela hain erraza erosketa on bat egitea.
11. Nire ustez, garbi dago egoerak okerrera egingo duela 2010ean.
12. Gurasoen etxean bizi nintzenean gogoan dut egunero 7etan gosaltzen genuela.
13. Joan behar duela uste al duzu?
14. Nire haurrentzat oso garrantzitsua da etxera garaiz iristea.
15. Eskuarlean duguna txukun egiteko, nire gomendioa da pazientziatz hartzea.
16. Esan didatenez, kontua da Amaiak ez duela ezkondu nahi.
17. Hotz egiten duenean, kosta egiten da goizean goiz jaikitzea.
18. Oraindik ere ez dut uste Erromara zurekin joango naizenik.
19. Benetan esaten dizut, ez dakit zer egin dezakegu Marta gusturago sentitzeko.
20. Duela gutxi esan zidaten lanik gabe geratuko nintzela, baina lasai nago.
21. Urtearen poderioz ikasten da gauzak hobeto egiten.
22. Nik ez dut gogoratzen zer gertatu zen garaiko hartan, hainbeste urte pasa dira!
23. Ni zu banintz, soldata igo proposatuko nioke nire nagusiari.
24. Juanjok ez luke bakarrik joan nahi, zurekin baizik.
25. Ni zu banintz, denbora gehiago eman nioke zure lagunari pentsatzeko.

4 ZEURE TXANDA

Euskara ikasten egin duzun ibilbidea kontatzea nahi dugu, Fakunek eta Jabierrek egin duten bezalaxe. Ez ahaztu puntu hauek aipatzea:

- Noiz eta nola izan zenuen lehenengo harremana euskararekin.
- Zein euskaltegi/Euskal Etxe/Iekutan ikasi duzun euskara eta noiztik noiz arte.
- Zein diren zure trikimailurik gogokoena, ikasten gehien laguntzen dizutenak.
- Zein litzatekeen zure gomendioa euskara ikasten hasi behar duen pertsonarentzat.
- Zertarako ikasi nahi duzun/nahi izan duzun euskara.

Lanean hasteko, fitxa labur hau bete ezazu eta ondoren, ahalik eta azalpen egokienak ematen saia zaitez:

Jaioterria:

Adina: _____

Lehen harremana euskararekin:

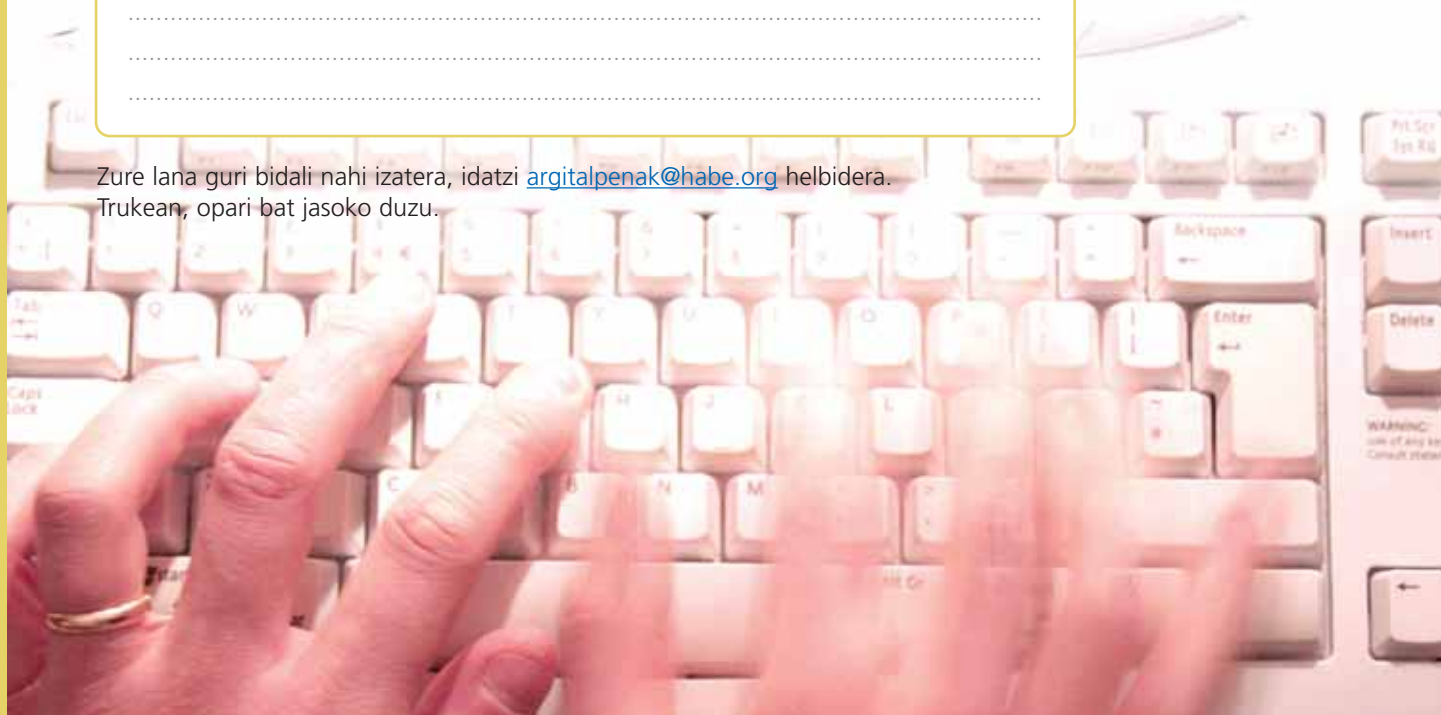
Euskara ikasle, non eta noiz:

Trikimailuak:

Zure gomendioa:

Zertarako ikasi (nahi) duzu euskara:

Zure lana guri bidali nahi izatera, idatzi argitalpenak@habe.org helbidera. Trukean, opari bat jasoko duzu.

Testua: Iker Barandiaran Zubiate (Arteman Komunikazioa)
Argazkiak: Josetxo Arantzabal

JOXE RAMON APAOLAZA: "Eguraldia da dagoen gauzarik dotoreena eta objektiboena"

B1

Hernaniko *Txanetenea* baserrikoa da Joxe Ramon Apaolaza eta bere familian beti **landu** izan dute **baratza**. "Baserritik bizitzeko modurik badago, baratzetik bakarrik egin ahal da eta ez ganadutik", esan zigun. Fisika-ikaske-
tak egindakoa da Joxe Ramon eta baratzean lan han-
dia egiten badu ere, **bazter** asko **astindu** ditu bere
eguraldi **iragarpenekin**; hain zuzen ere, **epe luzera**
egiten baititu iragarpenak eta baita **bete-betean**
asmatu ere. Eguraldiari bost minuturo begiratzen
diola aitortu digu eta elkarrizketa hau egin bitartean
leihora begira eseri da. Edonork irakur ditzan,
Interneten argitaratzen ditu bere iragarpenak,
<http://jakindamet.blogspot.com> helbidean.

karriketaElka

Zeure burua baserritartzat ala eguraldi iragarletzat duzu?

Beste ezeren gainetik, baserritartzat eta euskalduntzat. Egun osoa ematen dut baserrian lan egiten, baina eguraldiaren **gorabehereri** egunero **erreparatzea** gustatzen zait: lainoa nondik datorren, **indartzen** ote den, hotza datorren ala ez... Interesgarriena da zuk ikusten duzunaren **jarraipena** zein izango den jakitea.

Nolakoa izan zen 1963. urtea, zu jaio zinenekoa?

Badakit 1960an sekulako elurtea bota zuela Errumania aldean. Errumanian halako hotza egin bazuen, hemen **hego-haizea** izan zen, ziur. Europan eguraldiarekin beti ematen da zatiketa bat mendebalde eta ekialdearen artean. Batean hotza sartzen bada, bestean **beroaldia**. Eta urteak oso desberdinak dira; behin bakarrik ematen dira fenomenoak.

Naturarekin bat bizitzeak gauza asko beste modu batean ikusten laguntzen du...

Bai. Egun osoa **kanpoan** ematen dugunok gorabeherarik txikiak ere atzematen ditugu. Hedabideetako esatariak ez du guk adina denbora pasatzen eguraldiari begira. Zerbait zientifikoa da ikusi eta probatzea. Eta baratza dugunok egunero probatzen dugu ez dela horrela. Bestalde, hizkuntza ere nahasten dute: *jela* eta *izotza*, adibidez, ez dira gauza bera. Gaztelaniazko *hielo* jela da euskaraz, eta ez izotza. Izotza, **ihintz** mota bat da. *Jela beltza* ere gaizki erabiltzen dute. Ikusten ez den jela dela diote, baina nik berrogeita sei urte ditut eta bizitza osoan hiru bat alditan bakarrik ikusi dut jela mota hori. Jela beltza da **ilberrian** eta haizea dabilenean egiten duena; eta **ilbeheran** ez da jela beltzik izaten.

Oso gaztetxotan ohartu zinen eguraldia iragartzeko gai zinela...

Bai, *Erain* eskolan ikasten ari nintzela, 12 urte nituela, hasi nintzen iragarpenak egiten. 1978-79ko apirilaren 30ean Madrilen elurra egingo zuela **iragarri** eta asmatu egin nuen. Ordurako ondo ezagutzen nuen eguraldia... Horretarako, **lainoa**, haizea, tenperatura... aztertu behar dira. Lainoak ematen du informazio garrantzitsuena: zer-nolako lainoa dagoen, haizea halakoa izaten da, lainoak nolakoak diren, nora doazen, aurreko egunetan zer egin duen... Eguraldiaren gainean, nork bere kontuak atera behar ditu eta nireak aspaldi atera nituen. Gero, 1980an, asmatutakoa behin eta berriro probatzen hasi nintzen, gaur egunera arte. Urte hartan, gainera, lagun fisikari batzuek informazio **gehigarria** eman zidaten nire formula propioa garatzeko. Eta ez hori bakarrik, 1980ko urtarilaren zortzian Ingalaterratik iparreko borrasa txiki bat sartu zen, Azoreetako antizikloiko txiki bat igo eta Errusiako antizikloi handi batekin elkartu zen. Hala, oso eguraldi hotza izan genuen 8tik 15era bitartean. **Gertakari** hura hartuko nuke nik eguraldiaren historia osoko **mugarri** bezala; eguraldia beti kontuan hartzeko erregela bat **bailitzan**.

Zertaz konturatu zinen fisika-ikasketak egin zenituenean?

Beti gustatu izan zait fisika eta eguraldira **zaletu** nintzenean, are gehiago. Ez dago gauza **dotoreagorik** munduan eguraldia baino. Gai askotaz eztabaidatu dezakegu, baina eguraldia da dagoen gauzarik objektiboena. Fisika ikasten ari nintzela konturatu nintzen nik asmatutako planteamendua egokia zela eta ez zela inon azaltzen. Are gehiago, Fisika ikasten ari ginela esan ziguten matematikak ez duela eguraldia zehatz iragartzeko **giltzarik**.

"Fisika ikasten ari nintzela konturatu nintzen nik asmatutako planteamendua egokia zela eta ez zela inon azaltzen"

ASMATU.- Acertar. Réussir.

BAILITZAN.- Balitz bezala. Como si fuera. Comme s'il/elle était.

BARATZA.- Huerta. Jardin potager.

BAZTERRAK ASTINDU.- Enredar, liar. Embrouiller.

BEROALDI.- (Temporada de) calor. Saison de chaleur.

BETE-BETEAN.- De lleno. De plein.

DOTORE.- Elegante, distinguido/a. Élégant/ e, Distingué/e.

EPE LUZERA.- A largo plazo. À long terme.

ERREPARATU.- Observar, fijarse. Observer.

GEHIGARRI.- Complementario/a. Complémentaire.

GERTAKARI.- Suceso. Fait.

GILTZA.- Clave. Chef.

GORABEHERA.- Cambio, alteración. Changement.

HEGO-HAIZE.- Viento del sur. Vent du sud.

IHINTZ.- Rocío. Rosée.

ILBEHERA.- Cuarto menguante, luna menguante. Lune décroissante.

ILBERRI.- Novilunio, luna nueva. Lune nouvelle.

INDARTU.- Fortalecer (se), reforzar (se). Se renforcer.

IRAGARLE.- Adivino/a, anunciador/a, pronosticador/a. Devin.

IRAGARPEN.- Pronóstico. Pronostic.

IRAGARRI.- Pronosticar. Pronostiquer.

JARRAIPEN.- Continuación. Continuation.

KANPOAN.- Al aire libre. En plein air.

LAINO.- Nube. Nuage.

LANDU.- Cultivar, labrar. Labourer.

MUGARRI.- Hito. Borne.

ZALETU.- Aficionarse a. Se rendre amateur de.

"Lainoak ematen du informazio guztia:
zernolako lainoa dagoen, haizea halakoa..."

Askotan esan ohi da atzera begiratzen ez duen herriak ez duela aurrera egingo.

Bai, hala da. Gaur egun eguraldia iragartzen duenak ez du atzera gehiegi begiratzen. Nik galdera asko egiten dizkiot neure buruari. Prezipitazioen estatistikak aipatzen dituzte, baina gero datu horiek ez dituzte ezertarako erabiltzen. Ez dute iraganetik ikasten edo ondo aztertzen.

Zertan datza zure lege errepikaria?

Nik egitura bat sortu eta **garatu** egin nuen, aurretik izan den eguraldiari erreparatu eta gero nolakoa egingo duen azkar jakiteko. Etzi egingo duen eguraldiaren berri gaur eman behar duzu eta ez bihar, ahalik eta azkarren. ETBn esan nuen ilargian eta eguzkian dagoela lege errepikariaren jatorria. Horrek gauza asko esan nahi ditu. Datu batzuk emango ditut: historian zehar izan diren **hotzaldi** gehienak, 10etik 7, beti izan dira ilbeheran, eta beste 3rak ilberrian. Badirudi inor ez dela konturatu hala izan denik eta are gutxiago zergatik. **Kazkabarra** noiz egiten duen gehien... Hitz batean esanda, zergatik egiten du urte batetik bestera hain eguraldi desberdina? Lege errepikaria da gauza handi bat oso txikian jarrita.

Egia da azken 300 urteotako datuak aztertu eta konparatzen dituzula?

Bai. Ez dauzkatzat datu guztiak, nahiko nukeen arren. Baina datu-rik nagusienak badituzte. Euskal Herrian izan diren **uholderik** handienak aztertu ditut. Eta hotzaldirik handienak ere ikertu ditut. Horiek jakinda, azken 200-300 urteotako eguraldia nahi-ko **irudikatuta** gelditzen da.

Zer harrera izan du Jakindamet.blogspot.com webgun-ak?

Harrera ona izan du guneak. Ia 3.000 sarrera izan ditu dagoe-neko eta igotzen ari da. Horrek esan nahi du iragarpenak onak izan direla, inolako propagandarik ez dut-eta egin. Nik egural-diaren iragarpena hain epe luzerako egiten dudanez, nire kon-tra ere banabil, arriskua hartzen dudalako. Baina egunero ira-gartzeko modurik ez dudanez, ba halakoak egiten ditut. Hori bai, gaztelaniaz idazten dut informazioa, uste dudalako jende gehiagorengana iristen naizela honela.

Zuk pultsua egin diozu jendeari zure formula asma dezan...

Norbaitek eguraldia hilabeteko **aurrerapenaz** iragartzen due-nean beste norbaiti desafioa egiten dio. Zergatik ez dute bes-teek egiten? Nire iragarpenak Interneten daude argitaratuta. Pultsua da besteen erreakzioak ikustea.

Zer eguraldi izango dugu Euskal Herrian martxoan?

Aurretik hasiko naiz. Otsailaren 20an hotza sartuko da eta elu-rra ia itsas mailara iritsiko da. 20tik 24ra edo iraungo du. **Trumoi-bolada** bat, iparraldeko haize gogorrekirekin. Gero, etenaldi bat izango da eta martxoan nik uste dut beste **elurte** handi bat etorriko dela, handia egun asko pasatuko ditugula-ko hotzak martxoaren 2tik hasita. ■

B2

Hona hemen testutik aukeratu ditugun hainbat molde, denak ere eguraldiaren ingurukoak. Segidan aurkituko dituzun esaldietako hutsuneetan behar bezala kokatzen saia zaitez (beharrezkoa denean, deklina itzazu):

1. Beroaldia
2. Kazkabarra
3. Hotzaldia
4. Hego-haizea izan
5. Hotz egon
6. Elurra egin
7. Hotz(a) egin
8. Uholde
9. Eguraldiaren gorabeherak
10. Elurtea bota

- 1.- Lagun batzuk bisitatzeraz joateko asmoa nuen, baina duela esan dutenez, etxean gera-tzea erabaki dut.
- 2.- Atzo gauean zuenez, gure garaje-ko sarrera elurrez estalita dago. Garbi dezagun!
- 3.- Gaur, ezta? Jantz ditzagun eskula-rruak!
- 4.- duenean tximinia piztea gusta-tzen zait.
- 5.- Udako gustura egoten da jendea kaleko terrazetan berriketan.
- 6.- handi baten ondorioz, blai eginda geratu dira inguruko sotoak eta bizilagunek baldeak era-biliz atera dute ura.
- 7.- Negu honetako azkeneko urtarri-laren erdialdera izan zen.
- 8.- Entzun dudanez, aldaketa dator eta izango dugu nagusi hurrengo egunotan. Berokia erantzi-ko dugu, beraz.
- 9.- Elkarriketan irakurritakoaren arabera, Joxe Ramon Apaolazak sarritan erreparatzen die
- 10.- Bai oinezkoentzat eta baita kotxeentzat ere oso irristakorra da.

Zalantzarik sortu bazaizu, jo 46. orrialdera.

AURRERAPEN.- Adelanto. Avance.

ELURTE.- Nevada. Chute de neige.

ERREPIKARI.- Recurrente, que se repite. Récurrent.

GARATU.- Desarrollar. Développer.

HARRERA.- Aceptación, acogida. Accueil.

HOTZALDI.- (Temporada de) frío. Saison de froid.

IRUDIKATU.- Simbolizar, representar. Symboliser.

KAZKABAR.- Txingorra. Granizo. Grêle.

PULTSUA EGIN.- Echar un pulso. Faire bras de fer.

TRUMOI-BOLADA.- Oleada, temporada de tormenta.

Saison d'orages.

UHolde.- Lluvia torrencial, inundación.

Pluie torrentielle, Inondation.

Virginia Woolf, maitatu adina sufritu zuen idazlea

B2 Adeline Virginia Stephen edo Virginia Woolf, haxe baitzen bere **goitizena**, XX. mendearen hasierako sona handiko idazle eta saiogile britainiarra izan zen. Argitaratu zituen lanez gain, gorabehera handiko bizimodua izan zuelako eman zen ezagutzera eta gainera, heriotza dramatikoa izan zuen. Hurrengo orrialdeotan irakurri ahal izango duzue horren guztiaren berri.

Virginia Woolf (1882-1941) idazle londrestar ezagunaren benetako izena Adeline Virginia Stephen zen. Aita, berriz, Sir Leslie Stephen (1832-1904), nobela-idazlea, historialaria, **saiolaria**, biografia-egilea eta mendizalea ere bazen. Julia Prinsep Jackson zen ama (1846-1905), *Rafael aurretikoak* mugimenduko hainbat pintoreren modelo izan zena, Edward Burne-Jonesena, esaterako.

Virginia Woolfen gurasoek beste hiru seme-alaba izan zituzten elkarrekin: Vanessa (1879), Thoby (1880) eta Adrian (1883). Gurasoak bigarren ezkonduak ziren eta aurreko familietatik etorritako seme-alabekin familia handia osatu zuten.

Hyde Park Gate, 22 (Kensington). Hauxe zen Virginia gaztearen etxea eta ikastetxea: hantxe jaso baitzituen bere aita eta hainbat irakasleren eskutik **eskola-ordu** franko. Maiz joaten zen jende ezaguna bertara: Alfred Tennyson, George Henry Lewes, Julia Margaret Cameron, Thomas Hardy, Henry James eta Edward Burne-Jones. Aitak ospe handia zuen editore, kritikari eta biografia-egile gisara. Beraz, garai victoriarreko literatura-giroaren eraginpean-edo **heziak** izan ziren Stephen-darrak. Virginiaren ama ere bazen norbait, arbasoen artean zeukan Maria Antonietaren laguntzaile bat. Eta bere familiako emakume asko izan ziren pintore eta lehen argazkilarien modelo

ezagun. Gainera, familia honek bazuen beste ezaugarri aipagarri bat: etxean liburutegi **erraldoi** bat zuten. Hantxe zuten bi ahizpek, Virginiak eta Vanessa, eskura literatura klasikoa eta ingelesa ere bai. Anaiak hezkuntza **ohikoagoa** jaso zuten.

Etxean hori guztia izan arren, umetako unerik gozoenak eta **bizienak** St. Ives herrian (Kornualles) izan zituela dio Woolfek. Familiaren opor-lekua izan zen 1882-84 urte bitarteko udetan. Talland House izeneko etxea hondartzari begira zegoen, eta Godrevy-ko faroa ikusten zen. *To the Lighthouse* eleberrian ikusten da batez ere opor-giro hori. Eleberri honi eta honen aurreko *Mrs Dalloway* eleberriari esker hasi zen Virginia kritikarien **laudorioak** jasotzen. Beren originaltasuna aipatzen zuten, eleberrien poetikotasuna. **Barne-bakarriketa** teknika ere ederki zerabilen. Beste nobela garrantzizko bat *A Room of One's Own* da, eta bertan emakumeen eskubideen alde egingo du.

Biografiara itzuliz, Virginiak 13 urte zituenean ama hil egin zitzaion, eta bi urte geroago Stella **ahizpaordea**. Stella, ezkontza-bidaian hil zen peritonitisak jota. Ondorioz, Virginiak depresio handia sufritu zuen, baita 1904an ere, aita **minbiziaren** ondorioz hil zenean. Honek guztiak eraginda, Virginia erietxera eraman behar izan zuten, denbora laburrez baina.

Azken Agurra

Virginia Woolfek bere burua hil aurretik hau idatzi zion bere senarrari:

Sentitzen dut berrirero erotzera noala. Ez dut uste garai latz horietako beste bat pasatzeko moduan gaudenik. Oraingoan ez naiz neure onera etorriko. Ahotsak entzuten ditut, ezin naiz kontzentratu. Beraz, ustez onena dena egingo dut. Ahal den zoriontasunik handiena eman didazu. Alde guztietatik begiraturata, norbait izan daitekeen guztia izan zara. Ez dut uste bi pertsonen arteko zoriontasun handiagorik izan daitekeenik... gaitz larri hau azaldu arte. Ez dut borrokatzeko indarrik. Badakit zure bizitza hondatzen ari naizela, baina ni gabe lan egin ahal izango duzu. Badakit. Egingo duzu. Ikusten duzu ezin dudala hau behar den bezala idatzi ere egin. Ezin dut irakurri. Esan nahi dudana da bizitzako zoriontasun guztia zuri esker dudala. Pazientzia handia izan duzu nirekin, eta erabat ona izan zara. Eta esan egin nahi dut, mundu guztiak badaki, norbaitek salbatzekotan zuk salba nindukezula. Den-dena galdu dut, zure on-izanaren ziurtasuna ez beste. Ez dut denbora gehiagorik zure bizitza hondatzen segitu nahi. Ez dut uste bi pertsona gu biok izan garen baino zoriontsuagoak izan daitezkeenik. V.

B1

Zer iruditu zaizu gutuna? Gogorra, leuna, adierazgarria, sentimenduz josia...? Nola irudikatzen duzu zuk Virginiaren senarraren erreakzioa gutuna irakurri zuenean?

Idatz iezaguzu helbide honetara:

argitalpenak@habe.org

eta trukean, opari bat jasoko duzu.

Talland House (St. Ives, Kornualles)

Virginia Woolf eta bere aita

Quentin Bell-ek, iloba eta biografo zenak, Virginiaren biografiarako batean dio bere bi anaioorde ziren George eta Gerald-ekin izandako harremana izan ote zen depresioen jatorri. Bi gazteok abusu lizunak egiten ei zizkieten Virginiari eta Vanessari. Neurritz kanpoko jokabide hauen berri *A Sketch of the Past* eta *22 Hyde Park Gate* liburuetan adierazi zuen, baina oso modu **ez agerikoan**. Kontuak kontu, maiz oso triste egoten zen, tristeegi. Eta maiz, oso alai, alaiegi. Itxuraz, **nahas-mendu** bipolarra zuen Woolfek, **aldarte-aldaketa** handiak, eta baita honekin lotutako beste gaitz batzuk ere.

Sir Leslie Stephen hil zenean, Virginiak izandako depresio-aldia zela eta, etxea saldu zuten Vanessak eta Adrianek. Anai-arrebak Londresko Bloomsbury auzoan jarri ziren bizitzen, eta hara joaten ziren Thoby anaia zaharrenaren unibertsitate-garai-ko lagun asko eta asko: E. M. Foster idazlea, J.M.Kynes ekonomialaria, Bertrand Russell eta Ludwig Wittgenstein filosofoak... *Bloomsburyko taldea* osatzen zutenak. Talde honetakoa zen baita Leonard Woolf ekonomialaria, idazlearen senarra izango zena. Biek 1917an Hogarth Press argitaletxe ezaguna sortu zuten: Virginia Woolfek bertan argitaratu zituen lan ugari, baita T.S. Eliot-ek eta Sigmund Freud-ek ere. *Bloomsburyko taldeak* ez zuen begiko **bikoteen** arteko sexu-fideltasuna. Virginia Woolfek 1922an Vita Sackville-West idazle eta **lorenzaina** ezagutuko du. Emakume ezkondua, bere **maitalea** izango da 1930 urtera arte edo. Lorezainari eskaini zion Woolfek *Orlando* liburua, lorezainaren semearen hitzetan "literaturaren historian inoiz idatzi den maitasun-gutunik luze-ena, ederrena eta liluragarriena". Maitale izateari utzi ziotenean adiskide izatera pasa ziren bi idazleak, Woolf hil zen arte.

Virginia Woolf 1941ean hil zen, **bere buruaz beste eginda**. *Between the Acts* eleberria idatzita zeukan, argitaratzeko pronto, eta garaitsu hartan lagun batek bere biografia bat argitaratu zuen, baina oso **harrera** hotza egin zioten irakurleek. Bigarren Mundu Gerra ere hasia zen, alemaniarrek **etengabe josi zuten bonbaz** Londres, besteak beste Woolfen etxea suntsituz. Horrek guztiak ez zion batere lagundu idazlearen osasunari. Hala, 1941eko martxoaren 28an abrigua jantzi, poltsikoak harriz bete, eta bere burua ibaira bota zuen. Itota **zendu** zen. Hil aurretik, arrazoiak azaldu zizkion senarrari, zenbat maite zuen adieraziz. Ahots arraroak entzuten zituela, eta ez zuela segitu nahi senarraren bizitza hondatzen. ■

Ondoren, Virginia Woolfek idatzitako literatura-pasarte bat duzu, <http://www.armiarma.com/unibertsala/woolf/> helbidetik hartua. Irakurri arretaz eta erantzun galderari.

Zer ari da deskribatzen narratzailea?

"Izan ere, gustatuko al litzaizueke irten gabe itxita egotea hilabete osoan, eta apika gehiagotan ekaitza denean, tenis zelaiaren tamainako harkaitz batean? Galdetu ohi zien; eta gutunik edo egunkaririk ez jasotzea, eta inor ez ikustea, ezkondata egonez gero, emaztea ez ikustea, ez jakitea seme-alabak zer moduz diren: gaixo dauden, erori eta hanka edo besoa apurtu duten; olatu goibel berberak lehertzen ikustea asterik aste, eta ondoko ekaitz izugarri, eta leihoak bitsez basituak, eta txoriak lanpararen kontra zapart eginda, eta leku osoa dardarka, eta sudurra atez kanpora atera ezinik itsasoak eramango zaituen beldurrez? Gustatuko litzaizueke?" galdetu ohi zuen, batez ere alabei zuzenduz.

Testuko hainbat molde ekarri ditugu hona, baita beren azalpen edo sinonimoak ere, baina nahastu egin zaizkigu denak. Behar bezala ordenatzen saia zaitez:

B2

Apika •	• Indarrez eta zarataz hautsi.
Ekaitza •	• Aparrez bustia.
Harkaitza •	• Lehertuta.
Goibel •	• Agian, beharbada.
Lehertu •	• Triste.
Bitsez basitua •	• Eguratsaren nahasmen-
dua, haize gogor, euriz eta
elur edo trumoi-tximistez
gertatzen dena.
Zapart eginda •	• Haitza, harrizko masa
handia.

Erantzun-orria: 46. or.

AHIZPAORDE. - Hermanastra.
Demi-sœur.

ALDARTE-ALDAKETA. - Cambio de humor. Change d'humeur.

BARNE-BAKARRIZKETA. - Monólogo interior. Monologue intérieur.

BERE BURUAZ BESTE EGIN. - Bere burua hil. Suicidarse. Se suicider.

BIKOTE. - Pareja. Couple.

BIZI. - Vibrante. Vivant/e.

ERRALDOI. - Gigante. Très grande.

ESKOLA-ORDU. - Hora lectiva, de clase. Heure de classe.

ETENGABE JOSI BONBAZ. - Etenik gabe bonbardatu. Bombardear sin interrupción. Bombarder sans interruption.

EZ AGERIKOAN. - De modo no muy manifiesto. D'une manière peu visible.

HARRERA. - Acogida. Accueil.

HEZI. - Educar. Élever.

LAUDORIO. - Alabanza. Louange.

LOREZAIN. - Jardinero/a. Jardinier/ère.

MAITALE. - Amante. Maîtresse.

MINBIZI. - Cáncer. Cancer.

NAHASMENDU. - Trastorno. Trouble.

OHIKOAGO. - Más común.

Plus habituel/elle que.

SAIOLARI. - Ensayista. Essayiste.

ZENDU. - Hil. Fallecer. Mourir, décéder.

Ikaslearen koaderno

osatuz 36

EUSKARA HOBETZEN

Ale honetan, honako moldeak izango dituzu hizpide:

- Petit suisse-a
- Kanpo(ra)
- Hori da kontua

Irakur itzazu azalpenak, eta ondoren, praktikarako proposatu dizkizugun ariketak osatu. Badakizu, bestalde, Ikasbil atarian (www.ikasbil.net) *ikas-materialen* atalean aurki ditzakezula, argibidez eta entzungaiez horniturik.

1. atala: HOBETZEKO OHARRAK

[Petit suisse-a]

Azter dezagun esaldi hau "nik petit suisse nahi dut", edo berdin "petit suisse de platano" edo dena delako petit suisse-a.

Oso ohiko bihurtzen ari dira honelako esaldi makurrak. Batetik, gaztelaniazko sintagma osorik hartzen dugu eta gainera ez diogu -a ipintzen. Nola esan hauek zuzen? "Marrubizko petit suisse-a nahi dut", esaterako.

Beste adibide hauetan beste hainbeste gertatzen da:

Adibidez, "emadazu Kas de limon bat". Nola esan beharko genuke?

"Emadazu limoizko Kas bat".

Edo "Yogur fresana eskatuko dugu"... Honela: "Marrubizko yogurra eskatuko dugu".

Kontua da gaztelaniazko mailegurik ez dagoenean ere joera hau ari dela nabarmentzen, esaterako: "Zer duzu gustukoago, ingurune ala gizarte?", "Zer duzu gustukoago, ingurunea ala gizarte?" esan beharrean.

Azaldu dizkizugun adibideen haritik, zuzen itzazu ondoren dituzun esaldiok:

1.- Bocadillo de chorizo jan dut.

.....

2.- Gaur kontrol de mate dut.

.....

3.- Gure lagunei tortilla de bakalau eskainiko diegu afaltzeko.

.....

4.- Zuek etortzerako, tienda de kanpaina jasoko dugu.

.....

5.- A ze pinta de marciano duen horrek!

.....

6.- Ze ordutan dugu klase de pilates?

.....

7.- Ez dakit noiz dugun antzerki.

.....

Zalantzarik sortu bazaizu, jo 46. orrialdera.

2. atala: ADISKIDE GAIZTOAK

[Kanpo(ra)]

Kanpo, kanpoan, kanpora... moldeei, gaztelaniazko *campo*-ren itxura hartzen badiegu ere, bestelako esanahia dute. Nola erabili?

-tik atzizkiaz:

Etetik kanpo(ra) nahi duzun guztia.

Azkar asko joan zen herritik kanpo(ra).

Epe barruan heltzen diren lan guztiak onartuko dira; handik kanpo(ra)ko guztiak baztertu egingo dira.

-(e)z atzizkiaren ondoan:

Jokoz kanpo harrapatu gaitu.

Legez kanpo ez dugu ezer onartuko.

Badira molde honen hainbat sinonimo: at, landa...

Gugandik at dabil...

Etetik landa...

Horrezaz landa...

Saia zaitez hutsuneak egoki betetzen:

- 1.- Nongoak dira? dira.
- 2.- Aste honetan etxean jokatu dute, beraz datorren astean tokatzen zaie.
- 3.- Idazle hori oso ona da. Markatik
- 4.- Zoazte hemendik
- 5.- ikusita, asmatu daiteke barrukoa nolakoa den.
- 6.- Zure bila joan naiz baina zure tokitik zeunden.
- 7.- Oso larria da gertatu zaiona, baina dagoeneko arriskutik dago.
- 8.- Ez da normala zure jokabidea. Erabat ohiz da.
- 9.- Gola baliogabetu zuten, jokalaria jokoz zegoelako.
- 10.- Bi etxe daukate: bat herri-barruan eta beste bat
- 11.- Barkatu baina ezin du jarri, da eta.
- 12.- Donostia-era talde asko etortzen dira.
- 13.- etorri diren arren, eskubide berberak dituzte.
- 14.- Gure eskuetatik dago. Beraz har dezala erabakia berak.
- 15.- Alde hemendik Ez zaitut nire bistan ikusi nahi.
- 16.- Non da zure ama? irten da.
- 17.- Batxilerra egitera joan da.
- 18.- Euskal Herritik ere oso ezagunak dira.
- 19.- Gureaz, ez da besterik kalean geratu.

Zalantzarik sortu bazaizu, jo 46. orrialdera.

3. atala: ESAERAK ETA ESAPIDEAK

[Hori da kontua]

Hori da "asuntua", alegia. Baina, horixe bai alferrikako kontua! Ez baitago batere premiarik gaztelaniazko "asunto"-ren itzalpeko "asunto" hitza erabiltzeko. Horren ordez, "kontua" edota "arazoa" erabil dezakegu.

Nola esango dugu, beraz?

- 1.- Hori beste asunto bat da.
.....
- 2.- Hori ez da nire asuntoa.
.....
- 3.- Bat gatoz asunto horretan.
.....

Zalantzarik sortu bazaizu, jo 46. orrialdera.

IKUSIZ IKASI

ETXEAN GOZO-GOZO

Otsaileko aleko sekuentzian aspaldi interneten jarritako iragarki beti erantzuteko eskaria egin genuen.

Eginkizuna hauxe zen:

Aspaldian iragarki hau jarri zenuen interneten zure etxea beste batekin trukatzeko:

Nire etxea trukatu nahi dut. Interesatzen bazaizu, idatzi helbide honetara: etxeatrukatu@yahoo.es

Pertsona batek idatzi egin dizu. Irakurri arretaz eta idatziz erantzun, etxea trukatu nahi duzula esanez. Sekuentzian zehar ikusi eta ikasitakoa kontuan izan eta osa ezazu esku-titz txukun bat:

Kaixo, Lander:

Zure iragarkia irakurri dut eta zure etxearen argazkia ikusi dut. Interesatuta nago, baina datu gehiago behar ditut, argazkian ez delako asko ikusten. Non bizi zara? Hiria ala herria da? Kostaldean ala barrualdean dago zure etxea? Zer dago inguruan? Zenbat logela ditu? Eta bainugelak? Ba al du igogailurik? Eta balkoirik? Informazioa bidali eta konforme banago, nire etxeari buruzko guztia kontatuko dizut. Ni Boisen bizi naiz, Estatu Batuetan. Idatzi azkar, mesedez.

Ixiar

Hona hemen Ixiarri erantzuten saiatu diren hiru ikasle. Irakurri arretaz. Erreparatu beltzez nabarmendu ditugun egiturei eta saiatu egoki berridazten:

1

Kaixo Ixiar:

Barkatu. Ahaztu dut **informazioia** jartzea. Ikusi dut interesa duzula. Horregatik, **jarri dizut lerro hauek**: nire etxea Barakaldon dago. Ez da oso txikia baina **ere ez da handia**. Hiru logela ditu, egongela bat, sukalde bat eta **bi kumuna**. **Ez ditu bistarik**. Bakarrik patio batera. Gainera lehen pisua da. Baina **ez da igogailu behar** igotzeko. Ondo, ez?

Inguruan kale asko, denda asko dago. Eta **ere baita** BEC eta IKEA.

Nahiz eta **urteko hasieran** gauden, **nik uste dut** udaran etxea **trukatu dezakegu**. Orain ezin dut. Lanean nago eta Boiserako joateko **oporrak behar dut**.

Ekainean, **beste gutuna** bidaliko dizut. Uda hasieraren ondoren, **zuk eta ni** geratuko gara.

Ziur nago oporrak ondoren, lagunak izango gara.

Veronica

- 1.- Informazioia.-
- 2.- Jarri dizut lerro hauek.-
- 3.- Ere ez da handia.-
- 4.- Bi kumuna.-
- 5.- Ez ditu bistarik.-
- 6.- Ez da igogailu behar.-
- 7.- Ere baita BEC eta IKEA.-
- 8.- Urteko hasieran.-
- 9.- Nik uste dut trukatu dezakegu.-
- 10.- Oporrak behar dut.-
- 11.- Beste gutuna.-
- 12.- Zuk eta ni geratuko gara.-
- 13.- Oporrak ondoren.-
- 14.- Ziur nago lagunak izango gara.-

2

Kaixo Ixiar:

Arrazoi daukazu bidalitako **argazkiak ez zeukaten** informazio asko. Nire etxeak **dauka egongela handi bat**, bi logela eta gela txiki bat (**trastero bezala**) **guztia 4 ohe dauzkat**, bat handia eta 3 txiki, sukaldea eta 2 komun, bat handia eta bestea txikia.

Errenteria bizi naiz, eta hondartza **zortzi kilometroetara** dago. Oso ondo komunikatuta nago, bai trenez bai autobusez mugi naiteke. Eta inguruan mendi batzuk daude eta oinez joan daiteke.

Espero dut informazio dezente edukitzea eta gustatuko litzaidake zure mezua jasotzea.

Lander.

P.D. Errenteria Gipuzkoan dago.

- 1.- **Argazkiak ez zeukaten.**-
- 2.- **Dauka egongela, bi logela....**-
- 3.- **Trastero bezala.**-
- 4.- **Guztia 4 ohe dauzkat.**-
- 5.- **Errenteria bizi naiz.**-
- 6.- **Zortzi kilometroetara.**-

3

Kaixo Ixiar:

Interesatzen zaizkizu xehetasun batzuk emango dizkizut.

Ni etxebizitza bloke batean bizi naiz. Donostiako auzo batean dago, barrualdean.

Hirigunetik 10 minutura **autobuses**. Etxe inguruan **beste etxe batzuek daude**. Etxearen atzean parke eder bat dago eta aurrean denda pare bat (okindegia eta harategia), eguneroko erosketak egiteko, baina **5 kilometro-tara** badago merkatal gunea bat.

Hirugarren solairuan dago, hiru logela ditu, egongela, bainugela bat, sukaldea eta **trasteroa**. Igogailua du, garajerik ez.

Leku atsegina da bizitzeko.

- 1.- **Interesatzen zaizkizu xehetasun batzuk.**-
- 2.- **Autobuses.**-
- 3.- **Beste etxe batzuek daude.**-
- 4.- **5 kilometrotara.**-
- 5.- **Trasteroa.**-

▶ IDAZTARAUAK

> ERREPASOA

Euskaltzaindiak argitara eman dituen hainbat arauen errepasoa egiteko asmotan hona hemen zenbait esaldi. Saia zaitez arau okerrak atzematen. Gaizki dauden esaldiak behar den bezala berridatzi edo ondo daudenei adieren bat erantsi:

1. Irakasleek seina gozoki kendu dizkie hurrei.
.....
2. Joan Paulo Ilgarrena poloniarra zen.
.....
3. Kristauren betebeharretako bat lagun hurkoari laguntzea omen da.
.....
4. Pertsona batzuk uste dute ez dela beharrezkoa hizkuntzak jakitea, baina ni ez nago konforme.
.....
5. XXI.en mendean gaude.
.....
6. Zu bezain burugogor batekin ezinezkoa da eztabaidatzea.
.....
7. Honez gero etxean da.
.....
8. Zortzi ezker zure zain nago.
.....
9. Hori eginezkero, haserretu egingo zaizu.
.....
10. Lasai! Lana bukatu arte itxoingo zaitut.
.....
11. Mikeli gonbidatu diote.
.....
12. Ondoezik zegoen. Hori dela eta etxera lagundu genion.
.....
13. Deitzekotan geratu zen. Hala ere, ez gaitu deitu.
.....
14. Jaso al duzu zuzendariak bidalitako jakin arazpena?
.....
15. Berri horrek ikaragarritzko samina baino ez digu sortu arazi.
.....
16. Niri gogoratu arazi! Bestela ahaztu egingo zait eta.
.....
17. Galerazita dago hemen aparkatzea.
.....
18. Guzti hau jaso arte ez zara etxetik irtengo!
.....
19. Guzti horiekin batera joango naiz afaltzera.
.....
20. Etxe guzti horietan aurki daitezke itoginak.
.....

A2 Sail honetako gonbidatu guztiei, euskara ikasten aritu direnean bizi izandako hainbat konturi buruzko galderak egiten dizkiegu, denei berberak. Zuetako asko bezalaxe, euskaldun berriak izanik erantzun digutena interesgarria gertatuko zaizuelakoan.

Blanca Urgell

Blanca Urgell Kultura Sailburua gasteiztarra eta euskaldun berria da. Hasieran euskara zegoenik ere ez zekien pertsona zela esan digu elkarrizketa egin diogunean. Familiako senide batzuen eraginez hasi zen hurbiltzen eta hamalau urte zituela euskara ikasteari ekin zion. Pixkanaka, zenbait ikasturte ikasten eman eta gero, Euskal Filologia ikastea erabaki zuen: "Niretzat hori erabakigarria izan zen, zeren eta, batez ere, han, unibertsitate inguruan nituen euskaldunekin ikasi bainuen. Aurretik egindako kurtsoek asko lagundu zidaten baina mintzapraktika serio orduan hasi nuen".

Lanbidez Gasteizko EHU Un Euskal Filologiako irakaslea da eta euskararen historia, euskararen gramatika historikoa da ematen duen gaia: "Hizkuntzaren alderdi historikoa: hau da, gure hizkuntza nola aldatu den eta nola iritsi den gaur egun dena izatera azaltzen dut nire eskoletan".

Zein da zure familia-hizkuntza?

Familiako hizkuntza gaztelania genuen eta ni familiako senide batzuen bidez euskarara hurbildu nintzen. Euskara bazegoela deskubritu nuen, interesa zeukala eta maitagarria izan zitekeela ere bai.

Eta orduan hasi zinen euskara ikasten?

Bai. Ni euskara ikasten 14 urterekin hasi nintzen, orduko gau-eskoletan, gero Aek izango ziren horietan.

Unibertsitatera iritsi nintzenean, Euskal Herri osoko, batez ere Hegoaldeko euskaldunak topatu nituen aldi berean. Batzuk ni bezala euskaldun berriak ziren, oso euskaldun berri saiatuak, ederto hitz egiten zutenak eta gero beste batzuk familiatik euskara ikasitakoak. Euskaldun mota asko aldi berean, alegia. Ni orduan ez nintzen gauza, unibertsitatera iritsi nintzenean, euskaraz solas normal bat eramateko. Eta hasieran txarto pasatu nuen. Baina, gero, pixkanaka, gero eta ausartago eta ausartago. Hantxe egin nuen nire mintzapraktika.

Egoera hartan zer egin zitzaizun zailena?

Zailena izaten da egoera guztietan hizkuntza erabiltzeko gaitasuna edukitzea. Errazagoa da, nire kasuan behintzat, alor profesionalen aritzea. Gehiago menderatzen dut. Egoera emotibo desberdinetan gaitasun hori garatzea askoz ere zailagoa egin zait beti. Eta gero, noski, askok daukaten arazo hori, ezta? Ergatiboa (subjektuari -(e)k jarri) noiz bai eta noiz ez. Orain ere batzuetan neure burua entzuten dudanean grabaketetan eta, esaten dut, ene!! Falta edo soberan dago...

Eta xamurrena?

Nik uste dut bihotzetik ateratzen zitzaidala eta izugarrizko plazera dela niretzat euskaraz aritzea, batez ere, patxadaz eta ondo hitz egiten dudanean. Ikasten ari nintzenean, nire kasuan, zenbat eta hobeto hitz egin, orduan eta hobeto sentitzen nintzen. Neure burua janzteko modu bat izan da: "Gai naiz eta ez da zaila. Hitz egin dut eta ze ondo!" pentsatzen nuen. Ez diogu beti geure buruari ahal dena baino gehiago eskatu behar alde horretatik, baina galdu egin behar da beldur hori.

Beste hizkuntzarik ikasi duzu?

Bai. Baina ez maila berean. Ingeles eta frantses pixka bat badakit. Alemanarekin ere saiatu izan naiz. Izan ere, izugarri gustatzen zait hizkuntzak ikastea. Baina, lanarekin-eta ez dut aukerarik izan gehiago sakontzeko. Ingeleseztan eta frantseseztan irakurtzeko gauza banaiz, baina hitz egiteko oso motel ibili behar dut.

Zer esango zenieke euskara ikasi nahi dutenei edo bidean daudenei?

Animo asko izateko. Nik uste dut edozein hizkuntzatan oso inportantea dela beldurra galtzea. Mingaina askatu behar da, ez diogu lotsarik eduki behar akatsak egiteari. Uste dut joera handia egon dela gure hizkuntza arauen azpian jartzeko. Nik uste dut hizkuntza guztiek behar dutela izan, batez ere, gozamen mingainarentzat. Eta ez legea eta egitura perfektuak sortu beharra. Lasai sentitu behar da eta gutxi edo asko jakin, hitz egin behar da, erabili egin behar da. ■

11

1
1c; 2d; 3e; 4b; 4a

2
1. giltzadura, 2. sorrera, 3. osasungarri,
4. gorritasun, 5. laborategi

3
Gaztelaniaz
1. articulación
2. origen, creación
3. saludable, sano
4. enfermedad
5. enrojecimiento
6. laboratorio
7. infección

Euskaraz
giltzadura
sorrera
osasungarri
gaixotasun
gorritasun
laborategi
infekzio

35

1.- elurtea botako
2.- elurra egin
3.- hotz dago
4.- Hotz egiten
5.- beroaldietan
6.- Uholde
7.- hotzaldia
8.- hego-haizea izango
9.- eguraldiaren gorabehera
10.- kazkabarra

38

Faro batez ari da idazten, eta bertakoen bizimoduaz. Pasartea lbaizabal argitaletxeko *Farorantz* liburutik hartu dugu; Anton Garikano da itzultzailea.

Apika • Agian, beharbada.

Ekaitza • Eguratsaren nahasmendua, haize gogor, euriz eta elur edo trumoi-tximistez gertatzen dena.

Harkaitza • Haitza, harrizko masa handia.

Goibel • Triste.

Lehertu • Indarrez eta zarataz hautsi.

Bitsez basitua • Aparrez bustia.

Zapart eginda • Lehertuta.

[40/41]

1. atala: **HOBETZEKO OHARRAK**

- 1.- Txorizo-bokadilloa
- 2.- mateko kontrola
- 3.- bakailao-tortilla
- 4.- kanpaina-denda
- 5.- estralurtar itxura
- 6.- pilates klasea
- 7.- antzerkia (antzerkiko klasea)

2. atala: **ADISKIDE GAIZTOAK**

1.- Kanpokoak	11.- kanpoan
2.- kanpoan	12.- kanpoko
3.- kanpoko	13.- Kanpotik
4.- kanpo(ra)	14.- kanpo
5.- Kanpotik	15.- kanpo(ra)
6.- kanpo(ra)	16.- Kanpora
7.- kanpo(ra)	17.- kanpora
8.- kanpoko	18.- kanpo(ra)
9.- kanpo	19.- kanpo
10.- kanpoan	

3. atala: **ESAERAK ETA ESAPIDEAK**

- 1.- Hori beste kontu bat da.
- 2.- Hori ez da nire kontua, ez da nire arazoa.
- 3.- Bat gatoz kontu horretan, bat gatoz gai horretan.

[42-43]

1. 1.- Informazioa.
2.- Jarri dizkizut lerro hauek.
3.- Handia ere ez da.
4.- Bi komun.
5.- Ez du bistarik.
6.- Ez da igogailurik behar.
7.- Baita BEC eta IKEA ere.
8.- Urte hasieran.
9.- Nik uste dut truka dezakegula.
10.- Oporrak behar ditut.
11.- Beste gutun bat.
12.- Zu eta ni geratuko gara.
13.- Oporren ondoren.
14.- Ziur nago lagunak izango garela.

2. 1.- Argazkiek ez zeukaten.
2.- Dauzka egongela, bi logela...
3.- Trasteleku bezala.
4.- Guztira 4 ohe dauzkat.
5.- Errenterian bizi naiz.
6.- Zortzi kilometroa.

3. 1.- Interesatzen zaizkizun xehetasun batzuk.
2.- Autobusez.
3.- Beste etxe batzuk daude.
4.- 5 kilometroa.
5.- (Lehendik ere ikusia), Trastelekua.

[44]

1. Irakasleak seina gozoki kendu dizkie haurrei.
2. Joan Paulo II.a poloniarra zen.
3. Kristauen betebeharretakoa bat lagun hurkoari laguntzea omen da.
4. Pertsona batzuek uste dute ez dela beharrezkoa hizkuntzak jakitea, baina ni ez nago konforme.
5. XXI. mendean gaude.
6. ONDO dago.
7. Honezkeror etxean da.
8. Zortziak ezkeror zure zain nago.
9. Hori eginez gero, haserretu egingo zaizu.
10. Lasai! Lana bukatu arte itxoingo zaitut/dizut.
11. Mikel gonbidatu dute.
12. Ondoezik zegoen. Hori dela eta etxera lagundu genion/genuen.
13. Deitezkotan geratu zen. Hala ere, ez gaitu/digu deitu.
14. Jaso al duzu zuzendariak bidalitako jakinarazpena?
15. Berri horrek ikaragarritzko samina baino ez digu sortarazi/sorrarazi.
16. Niri gogorarazi! Bestela ahaztu egingo zait eta.
17. Galarazita dago hemen aparkatzea.
18. Hau guztia jaso arte ez zara etxetik irten.
19. Horiekin guz(t)iekin joango naiz afaltzera.
20. Etxe horietan guztietan aurki daitezke itoginak.

2010eko AZTERKETA-DEIALDIA

Euskalduntzearen lehen, bigarren hirugarren eta laugarren mailak

<i>Lehen deialdiko egutegia</i>	1. maila	2. maila	3. maila	4. maila
Matrikulaldia	Apirilaren 12tik 21era	Apirilaren 12tik 21era	Apirilaren 12tik 21era	Maiatzaren 13tik 20ra
Onartuen behin-behineko zerrenda	Apirilaren 26an	Apirilaren 26an	Apirilaren 26an	Maiatzaren 24an
Behin betiko zerrenda	Maiatzaren 6 - 7an	Maiatzaren 6 - 7an	Maiatzaren 6 - 7an	Maiatzaren 31n
Proba idatzia	Maiatzaren 15ean	Maiatzaren 15ean	Maiatzaren 15ean	Ekainaren 5ean
Behin-behineko emaitzak	Ekainaren 11n	Ekainaren 11n	Ekainaren 11n	Ekainaren 28an
Ahozko proba	Ekainaren 24, 25, 26an	Ekainaren 24, 25, 26an	Ekainaren 17, 18, 19an, beharren arabera	Uztailaren 10ean
Behin-behineko emaitzak	Uztailaren 12an	Uztailaren 12an	Uztailaren 12an	Uztailaren 13an
Emaitza orokorrak	Uztailaren 19an	Uztailaren 19an	Uztailaren 19an	Uztailaren 19an

HABE

Deialdiaren testu osoa:

www.habe.euskadi.net

OSAKIDETZA

HIZKUNTZA-ESKAKIZUNAK EGIAZTATZEKO PROBAK:

2010eko I. deialdia: ahozko probak

BIZKAIA:

Apirilaren 13 eta 14a. UNED (Ellakuria parkea 2-3. Portugalete)

GIPUZKOA:

Apirilaren 15a. Donostiako Seminarioa (Heriz pasealekua 82. Antigua auzoa)

ARABA:

Apirilaren 16a. UNED (Pedro Asua 2. Vitoria-Gasteiz)

2010eko II. deialdia:

Izen-ematea 2010eko maiatzean zabalduko da.

Atarikoak, irakurmen eta idazmen probak 2010eko uztailaren hasieran egitea aurreikusten da.